

Ministerie van Defensie

2013

jaarverslag

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

AMBIENT SENSING PORT
CABIN PRESSURE REGULATOR
DO NOT PLUG OR
OCCUPY HOLES
KEEP SWATH AND
CLEAR WITHIN CIRCLE

06

RESCUE

2013 |

jaarverslag

Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst

Dit MIVD Jaarverslag van 2013 is een uitgave van
Bestuurstaf/Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst Defensie

Foto's: MCD
Layout: MCD

Voorwoord

Hierbij bied ik u het openbaar jaarverslag 2013 van de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MIVD) aan. Het jaarverslag vormt de publieke verantwoording over de inzet en handelwijze van de dienst.

Voor het waarborgen van de nationale en internationale veiligheidsbelangen van Nederland is een goede en zelfstandige inlichtingenpositie van fundamenteel belang. De MIVD draagt hier in belangrijke mate aan bij. Deze ontwikkelingen en uitdagingen manifesteren zich op land, op zee, in de lucht maar ook in 'cyberspace'. De dienst volgt geopolitieke en militaire ontwikkelingen in landen en regio's die van invloed zijn op de belangen van Nederland.

Het belang van informatiegestuurd optreden neemt toe. Een goed werkend systeem van inlichtingenproductie en –distributie is hierbij essentieel. Allereerst voor onze militairen die deelnemen aan de missies. Zonder de inlichtingenondersteuning door de dienst is de kans van slagen van deze missies stukken kleiner. Daarom geldt: zonder inlichtingen geen militaire operaties. Het spreekt voor zich dat de MIVD tevens waakt over de veiligheid van Defensie in Nederland.

DE MINISTER VAN DEFENSIE

J.A. Hennis-Plasschaert

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
------------------	----------

Inleiding	7
------------------	----------

Hoofdstuk 1 Richten	9
------------------------------	----------

Taken MIVD	9
Missie MIVD	9
Jaarplan door toepassing van 'wegen & prioriteren'	9
Inzet bijzondere bevoegdheden	10

Hoofdstuk 2 Inrichten	12
--------------------------------	-----------

Reorganisatie	12
Nationale samenwerking	12
<i>Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsnetwerk</i>	12
<i>Defensie Computer Emergency Response Team (DefCERT)</i>	12
<i>Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD)</i>	12
<i>Nationaal Coördinator Terrorisbestrijding en Veiligheid (NCTV) en CT infobox</i>	15
<i>Platform Interceptie Decryptie en Signaalanalyse (PIDS) en Platform 13</i>	16
Bilaterale samenwerking	16
Multilaterale samenwerking	16
<i>Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO)</i>	16
<i>Europese Unie (EU)</i>	18
<i>Multinational Industrial Security Working Group (MISWG)</i>	18
Ontwikkelingen informatieverwerving en verwerking	18
<i>Open Source Intelligence (OSINT)</i>	18
<i>Classified Intelligence (CLASSINT)</i>	18
<i>Imagery en Geospatial Intelligence (IMINT en GEOINT)</i>	18
<i>Human Intelligence (HUMINT)</i>	20
<i>Signals Intelligence (SIGINT)</i>	20
<i>Cyber</i>	21
<i>Computer Network Defence (CND)</i>	21
<i>Computer Network Exploitation (CNE)</i>	21

<i>Cyber Network Attack (CNA)</i>	21
<i>Kennis & Innovatie</i>	23
<i>Vooruitblik 2014</i>	23

Hoofdstuk 3 Verrichten	25
---------------------------------	-----------

Algemeen (taakuitvoering MIVD)	25
Veiligheidsbevordering krijgsmacht (Nederland)	25
Dreigingen	25
<i>Terrorisme en radicalisering</i>	25
<i>Spionage</i>	27
<i>Cyberdreiging</i>	27
<i>Contraproliferatie en exportcontrole</i>	28
Veiligheid	28
<i>Industrieveiligheid</i>	28
<i>Personele veiligheid</i>	30
<i>Gegevensveiligheid</i>	30
Europese periferie	30
<i>Russische Federatie</i>	31
<i>Balkan</i>	33
<i>Bosnië-Herzegovina</i>	33
<i>Kosovo</i>	33
Midden-Oosten	34
<i>Syrië / Libanon</i>	35
<i>Palestijnse Gebieden</i>	36
<i>Egypte</i>	36
<i>Iran en de Perzische Golf</i>	37
Afrika 37	
<i>Mali</i>	38
<i>Golf van Guinee</i>	40
<i>Oost-Afrika</i>	40
<i>Somalië</i>	41
<i>Wateren rond de Hoorn van Afrika</i>	42
<i>Zuid-Sudan</i>	43
<i>Centraal-Afrika</i>	45
Azië 45	

Afghanistan	45
Oost Azië	46
China	46
Noord-Korea	47
Latijns-Amerika	48
Venezuela	48

Hoofdstuk 4 | Verantwoorden 50

RIV	50
CVIN	50
GCT	50
VCD en CIVD	50
CTIVD	50
Notificatieverplichting	50
Verzoek om kennisneming	50
Klachten	52
Commissie Evaluatie Wivzooz	52

Inleiding

Het openbaar jaarverslag van de MIVD vormt de publieke verantwoording over de inzet van mensen en middelen van de dienst over het jaar 2013. In dit jaarverslag presenteert de dienst een terugblik langs de lijn die vorig jaar reeds werd gekozen: Richten - Inrichten – Verrichten - Verantwoorden.

Voor de nationale en internationale veiligheidsbelangen van Nederland is een goede, zelfstandige inlichtingenpositie van fundamenteel belang. Of het nu gaat om het voorkomen van terrorisme, het tegengaan van spionage, de bescherming tegen digitale aanvallen, inzicht in intenties en capaciteitsontwikkeling van risicolanden en 'opposing forces' dan wel het reduceren van risico's van proliferatie van massavernietigingswapens. De MIVD heeft de taak met adequate inlichtingen-ondersteuning bij te dragen aan een succesvol veiligheidsbeleid teneinde de Nederlandse strategische belangen veilig te stellen.

De toegevoegde waarde van de dienst ligt met name in het beschikbaar stellen van hoogwaardige inlichtingen. Capaciteiten van de MIVD moeten flexibel en vroegtijdig in gereedheid worden gebracht voor kennisopbouw enerzijds en om snel aan een nieuwe behoefte te kunnen voldoen anderzijds. Om een optimale inlichtingenpositie te kunnen bereiken en risico's voor de Nederlandse veiligheidsbelangen in binnen- en buitenland goed te kunnen monitoren, is samenwerking binnen het gehele inlichtingen en veiligheidsnetwerk van Defensie essentieel. Ook de samenwerking met de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en buitenlandse partnerdiensten draagt bij aan een doeltreffende taakuitvoering voor de MIVD.

In de navolgende hoofdstukken wordt op hoofdlijnen beschreven wat de (contra-) inlichtingen-disciplines en de *all source teams* hebben bijgedragen aan de missies van de krijgsmacht en de veiligheid van de defensie-organisatie in Nederland.

Hoofdstuk 1 | Richten

Taken MIVD

De taken van de MIVD zijn beschreven in de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 (Wiv 2002). De uitvoering van deze taken op het gebied van (contra-)inlichtingen en veiligheid ondersteunt de nationale veiligheid.

De MIVD doet onderzoek naar het militair potentieel (intenties, capaciteiten en activiteiten) van andere mogendheden en niet-staatelijke actoren, ten behoeve van een juiste opbouw en een doeltreffend gebruik van de Nederlandse krijgsmacht. De MIVD verricht ook onderzoek naar factoren die van invloed (kunnen) zijn op de handhaving en bevordering van de internationale rechtsorde voor zover de krijgsmacht daarbij betrokken wordt of al betrokken is. Daarnaast doet de MIVD onderzoek naar door de minister-president aangewezen landen, betreffende onderwerpen met een militaire relevantie. In deze onderzoeksopdrachten zijn de inlichtingenbehoeften van de ministeries van Algemene Zaken, Buitenlandse Zaken, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Veiligheid en Justitie, waaronder de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) verwerkt. Deze onderzoeksopdrachten worden vastgelegd in het Aanwijzingsbesluit Buitenlandtaak (AWB) van de minister-president.

De contra-inlichtingentaak van de MIVD betreft onderzoek naar mogelijke dreigingen van terrorisme, extremisme, spionage, sabotage en subversie tegen Defensie. Het doel is het tijdig onderkennen en identificeren van dreigingen tegen Defensie en gerelateerde organisaties en het op basis hiervan (laten) treffen van beschermingsmaatregelen.

Tenslotte verricht de MIVD onderzoek om de veiligheid en paraatheid van de Nederlandse krijgsmacht te waarborgen. Dit doet de MIVD onder meer door het instellen van veiligheidsonderzoeken naar personen die (willen) werken bij Defensie en naar personen die een vertrouwensfunctie uitoefenen bij bedrijven die gerubriceerde of vitale opdrachten voor Defensie uitvoeren. Met adviezen over personele, materiële en informatieveiligheid en ondersteunt en bevordert de MIVD het veiligheidsbewustzijn.

De MIVD ondersteunt de politieke en militaire besluitvorming en stelt militairen in staat beter en veiliger hun werk te doen, ook in missiegebieden.

Missie MIVD

De missie van de MIVD luidt als volgt: "De MIVD levert tijdig betrouwbare, eigenstandige, kwalitatief hoogwaardige inlichtingen en veiligheidsinformatie waarmee een onmisbare bijdrage

wordt geleverd aan de opbouw, gereedstelling en inzet van de Nederlandse krijgsmacht en de informatiepositie van Nederland. De dienst bevordert daarmee het handelingsperspectief voor afnemers (van producten) van de dienst en in het bijzonder de efficiency en de effectiviteit van het Nederlandse defensieapparaat binnen de nationale en internationale context waarin dit opereert. Over deze activiteiten legt de MIVD op transparante wijze verantwoording af aan zijn opdrachtgevers en behoeftezoekers."

De MIVD is een strategische inlichtingen en veiligheids (I&V-)dienst, die tevens op maat ondersteuning levert op het operationele en tactische niveau. De ondersteuning van de wereldwijde inzet van de Nederlandse krijgsmacht staat voor de MIVD centraal. Daartoe wordt nauw samengewerkt met alle overige spelers in het inlichtingen- en veiligheidsnetwerk, zowel binnen de eigen defensieorganisatie als daarbuiten. De dienst maakt daarbij gebruik van zijn sterke punten: een compacte organisatie met korte interne lijnen, actief op alle relevante niveaus van politieke en militaire besluitvorming en een organisatie die alle I&V-specialismen in huis heeft om een integraal inlichtingenbeeld te kunnen genereren. Op deze wijze wil de MIVD zijn motto 'Vooruitziend Vermogen voor Vrede en Veiligheid' waarmaken.

Jaarplan door toepassing van 'wegen & prioriteren'

De MIVD is een vraaggestuurde organisatie. De dienst stelt op basis van alle vragen uit de Inlichtingen- en Veiligheidsbehoefte Defensie (IVD) en het Aanwijzingsbesluit Buitenlandtaak (AWB) van de minister-president een jaarplan op dat aangeeft voor welke vragen welke capaciteit wordt ingezet. Voor de verschillende onderzoeksvragen van dit jaarplan stelt de MIVD tevens de mate van diepgang van het onderzoek (de zogeheten dekkingsgraden) vast. Het jaarplan wordt afgestemd met de AIVD, door de minister van Defensie aan de Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV) gepresenteerd en aan de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) aangeboden. Dit geldt ook voor de tussentijdse rapportage over de voortgang van de uitvoering van het jaarplan, alsmede voor het openbaar en het geheim jaarverslag van de MIVD.

De behoeftezoekers van de MIVD hebben in het planningsproces een belangrijke rol. Het jaarplan heeft een meerjarig karakter om aan te kunnen sluiten bij de eveneens meerjarige begrotingscyclus van Defensie. Het jaarplan biedt voldoende flexibiliteit om tussentijds prioriteiten bij te stellen. Daardoor kan (extra) capaciteit worden vrijgemaakt voor nieuwe of geprioriteerde inlichtingenbehoeften. Een voorbeeld hiervan was de inlichtingenbehoefte met betrekking tot de inzet van chemische wapens in Syrië in augustus 2013.

De MIVD evalueert samen met de behoeftestellers periodiek de voortgang van de onderzoeksopdrachten en de daarbij behaalde resultaten. De evaluaties kunnen aanleiding geven tot bijstelling van prioriteiten in de middelentoewijzing. Deze systematiek maakt een effectieve en transparante aansturing van het (contra-)inlichtingenproces en een doelmatige inzet van de beschikbare middelen mogelijk.

Inzet bijzondere bevoegdheden

De MIVD beschikt voor zijn taakuitvoering bij wet over bijzondere bevoegdheden om informatie te verwerven. Steeds wordt een zorgvuldige afweging gemaakt of inzet van deze bevoegdheden noodzakelijk, proportioneel (weegt het middel op tegen het verwachte antwoord) en subsidiair (is er niet een lichter middel beschikbaar om het antwoord te krijgen) is. Hierbij wordt rekening gehouden met de noodzaak om op de belangrijke dossiers over een (grotendeels) zelfstandige inlichtingenpositie te beschikken en niet afhankelijk te zijn van (niet door de dienst zelf te valideren) informatie van derden.

Er geldt bij de afweging een omvangrijk stelsel van procedures en intern en extern toezicht. Deze procedures, het toezicht en de in hoofdstuk 4 omschreven verantwoording dienen ertoe dat de MIVD bij haar taakuitvoering recht doet aan de belangen van de personen en organisaties die onderzocht worden.

Economy lanes

• **Economy class**

Elite

All passports
Please bring passport/identity
document/passport/identity

All passports
Please bring passport/identity
document/passport/identity

All passports
Please bring passport/identity
document/passport/identity

Nothing to declare
Niets aan te geven
Goods to declare
Aangifte goederen

Customs
Nothing to declare
Niets aan te geven
Goods to declare
Aangifte goederen

Hoofdstuk 2 | Inrichten

Reorganisatie

De MIVD is begin 2012 gestart met de eerste fase van het reorganisatietraject in verband met aan het ministerie van Defensie opgelegde bezuinigingsmaatregelen. De maatregelen moeten voor het jaar 2016 zijn uitgevoerd. De reorganisatie wordt in twee fasen uitgevoerd, waarbij in de eerste fase de organisatie wordt geherstructureerd, ongeveer de helft van de bezuinigingsmaatregelen wordt doorgevoerd en een aantal bedrijfsprocessen wordt aangepast. In de tweede fase wordt een aantal projecten afgerond en het daaraan gerelateerde resterende deel van de bezuinigingen doorgevoerd. Zowel in de eerste fase als de tweede fase wordt een volledig reorganisatietraject doorlopen. Het reorganisatieplan fase 1 is eind 2012 goedgekeurd. In 2013 zijn de samenwerkende centrales van overheidspersoneel Defensie in de Begeleidingscommissie Personele Implementatie driemaal bijeen geweest om te spreken over de implementatie van het reorganisatieplan. Op 1 september 2013 is het plan geïmplementeerd en is de nieuwe organisatie in werking getreden. Door het afnemend aantal functies neemt – bij een ongewijzigd takenpakket – de noodzaak tot nationale en internationale samenwerking verder toe.

Aantal functies MIVD

31 december 2012: 945
31 december 2013: 867
31 december 2015: 837
31 december 2016: 795

Nationale samenwerking

Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsnetwerk

Het Inlichtingen- en Veiligheidsnetwerk van Defensie bestaat voor wat betreft het inlichtingendeel uit de MIVD, het *Joint Intelligence Surveillance Target Acquisition and Reconnaissance Commando* (JISTARC) en de overige inlichtingenelementen van de krijgsmacht. Het veiligheidsdeel is – afgezien van de MIVD – eveneens op verschillende plaatsen belegd, zoals bij de Beveiligingsautoriteit (BA) en de beveiligingsstafelementen binnen de krijgsmacht. Dit netwerk wint aan belang en kracht. Er is afstemmingsoverleg en besluitvorming over onder meer (gemeenschappelijke) informatievoorziening en loopbaanpatronen.

Defensie Computer Emergency Response Team (DefCERT)

De samenwerking met het *Defensie Computer Emergency Response Team* (DefCERT) heeft in 2013 verder

vorm gekregen. De samenwerking richt zich op *Computer Network Defence* (CND). DefCERT is één van de primaire nationale partners van de MIVD binnen het Cyber-domein. Omdat DefCERT als onderdeel van het *Joint IV Commando* (JIVC) het eerste aanspreekpunt vormt bij meldingen van cyberincidenten binnen Defensie, is een goede samenwerking met de MIVD belangrijk. Er is daarom een liaison van de MIVD bij DefCERT geplaatst. In 2013 hebben de MIVD en DefCERT resultaten van onderzoek naar cyberincidenten met elkaar gedeeld. De MIVD heeft in 2013 bovendien bijgedragen aan de totstandkoming van het Nationaal Detectie Netwerk, dat door netwerkmonitoring en detectie de ICT-infrastructuur van de rijksoverheid beschermt tegen geavanceerde digitale aanvallen gericht op spionage.

In 2013 is het beheer van de ICT budgetten van de MIVD overgegaan naar het JIVC. Deze Defensie ICT dienstverlener is daarmee voor de MIVD veranderd van ‘*preferred supplier*’ tot ICT-ketenpartner. JIVC voert daarbij in principe alle ICT-projecten voor de MIVD uit. Er zijn met JIVC ook afspraken gemaakt over de overdracht van ICT-beheer van de MIVD. Het beheer van de internet computers wordt in 2014 als eerste overgedragen.

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD)

De MIVD en AIVD werken intensief samen. Samenwerking tussen beide diensten is randvoorwaardelijk om ook in de toekomst dreigingen en risico's voor de nationale veiligheid adequaat het hoofd te kunnen bieden. In een periode van bezuinigingen en een steeds complexer wordende omgeving moeten beide diensten krachtiger zoeken naar synergie, onder het motto “samen, tenzij”. In dit kader worden diverse initiatieven ontplooid om de samenwerking te intensiveren op het gebied van zowel verwerving als verwerking van informatie. Naast de gezamenlijke Unit Contraproliferatie (UCP) en het Team Caribisch Gebied (TCG) hebben MIVD en AIVD ook een projectteam Syrië/ Libanon gevormd. Naar aanleiding van het advies van de Commissie Dessens is besloten tot een onderzoek naar de oprichting van een gezamenlijke eenheid voor het uitvoeren van veiligheids- onderzoeken.

De MIVD werkt met de AIVD aan de oprichting van een gezamenlijke sigint-cyber eenheid. De missie van deze Joint SIGINT/Cyber Unit (JSCU) is beide diensten toegang te geven tot informatie uit technische bronnen en unieke expertise en ondersteuning te bieden op het gebied van SIGINT en cyber. De eenheid wordt volgens de planning medio 2014 operationeel. De beide diensten sturen de JSCU gezamenlijk aan. Vooruitlopend daarop is in 2013 het gezamenlijk coördinerende loket voor informatie-uitwisseling en samenwerking met buitenlandse partnerdiensten op het gebied van SIGINT- en cyberactiviteiten van start gegaan.

Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) en CT infobox

De MIVD tekende in 2013 samenwerkingsafspraken met de AIVD en het *Nationaal Cyber Security Centrum* (NCSC) van de NCTV. Een liaison van de MIVD bij NCSC werkt op het gebied van Computer Network Defence (CND) samen met andere vertegenwoordigde instanties als AIVD, de Autoriteit Consument en Markt (ACM) en de Nationale Politie. In 2013 heeft de MIVD bijgedragen aan de tweede Nationale Cyber Security Strategie. De MIVD werkt voort samen met het NCSC bij onderzoek naar incidenten en draagt – met inachtneming van de wettelijke kaders – bij aan informatie-uitwisseling. De MIVD heeft daarnaast bijgedragen aan de derde versie van het *Cyber Security Beeld Nederland*.

De MIVD levert de NCTV dreigingsinformatie over netwerken, personen, objecten en diensten met een militaire relevantie waar dreiging vanuit gaat en waarmee een nationaal belang is gemoeid. De NCTV kan in voorkomend geval beveiligingsmaatregelen nemen om dreigingen tegen te gaan. De MIVD, de AIVD en de Nationale Politie participeren onder leiding van de NCTV, in het Afstemmings-overleg Bewaken en Beveiligen (ABB) om te komen tot de noodzakelijke afstemming over de diverse dreigingsinschattingen en – analyses. Naast het ABB neemt de MIVD ook deel aan het Afstemmings-overleg Bewaking Beveiliging en Alertering (ABBA). Tot slot participeert de MIVD ten behoeve van een ordelijk verloop van nationale evenementen (zoals Prinsjesdag, de Nationale Veteranendag en de Nationale Dodenherdenking) in afstemmingsoverleggen die voorafgaand aan ieder evenement onder coördinatie van de NCTV plaatshebben. De MIVD heeft in 2013 onder meer een bijdrage geleverd aan de inschatting van dreiging rond de inhuldiging van Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander en in de voorbereiding voor de *Nuclear Security Summit*.

De MIVD participeerde in 2013 in de Stuurgroep Solistische Dreigers (de term die inmiddels wordt gehanteerd is potentieel gewelddadige eenlingen), onder coördinatie van de NCTV. Deze stuurgroep geeft richting aan de activiteiten die in Nederland worden ondernomen om de (mogelijke) dreiging te kunnen beheersen die gerelateerd is aan potentieel gewelddadige eenlingen.

Evenals de voorgaande jaren heeft de MIVD in 2013 bijgedragen aan de activiteiten van de Contra Terrorisme (CT) Infobox. De CT Infobox is een samenwerkingsverband voor terrorismebestrijding van de MIVD, de AIVD, het KLPD, de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), de Fiscale Inlichtingen en Opsporingsdienst (FIOD), de *Financial Intelligence Unit* (FIU), het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW), de Koninklijke Marechaussee (KMar) en het Openbaar Ministerie (OM). De CT Infobox doet naslag, analyseert gegevens en verstrekt adviezen op het gebied van contra-terrorisme.

Platform Interceptie Decryptie en Signaalanalyse (PIDS) en Platform 13

Op het gebied van data- en telecommunicatie participeert de MIVD, namens het ministerie van Defensie in het Platform Interceptie Decryptie en Signaalanalyse (PIDS) en het Platform 13. PIDS is een interdepartementaal samenwerkingsverband van een groot aantal actoren in zowel het opsporing- en veiligheidsdomein als de I&V-diensten. Het primaire doel is het gezamenlijk doen van wetenschappelijk technologisch onderzoek om instrumenten te ontwikkelen en toe te passen in de opsporingspraktijk of bij het vergaren van inlichtingen. Op het gebied van het oplossen van complexe zaken is dan ook sprake van een trapsgewijze inzet van de nationaal beschikbare capaciteit. Dit betekent dat de bij de MIVD beschikbare rekencapaciteit in voorkomend geval ook, conform Wiv2002, wordt ingezet voor de (operationele) opsporing door daartoe bevoegde diensten.

Defensie participeert ook in het overleg tussen overheidspartijen en een zestal aanbieders van telecommunicatiediensten, het zogenaamde Platform 13. Dit overleg vloeit voort uit hoofdstuk 13 van de Telecommunicatiewet en de daaraan gerelateerde Vergoedingsregeling. Defensie benadert aanbieders nooit zelf voor het aansluiten van taps. Verzoeken van de KMAR worden door de landelijke eenheid van de Nationale Politie doorgezet aan de aanbieders. Verzoeken van de MIVD worden door de AIVD doorgezet. Ook in 2014 wordt het overleg tussen de overheidspartijen en de aanbieders voortgezet.

Bilaterale samenwerking

De MIVD werkt samen met buitenlandse partnerdiensten, maar ook met internationale organisaties, instituten en instellingen. *Memoranda of Understanding (MoU)* vormen de basis voor de wijze van informatie-uitwisseling met partnerdiensten. De aandachtsgebieden van de MIVD zijn leidend voor de samenwerkingsrelaties van de dienst. In 2013 is gewerkt aan het behoud en de uitbouw van bestaande en nieuwe bilaterale relaties met buitenlandse partners. Van nieuwe partners wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren aan het versterken van de informatiepositie waarmee invulling kan worden gegeven aan de behoeftstellingen van de dienst. Tegelijkertijd wordt de samenwerking verminderd met partners die niet meer bijdragen aan de informatiepositie.

In 2013 is het Strategisch Relatiemanagement (SRM) binnen de MIVD verder ingevuld. Het SRM maakt het belang van de geïdentificeerde partners inzichtelijk en geeft richting aan de uitvoering van partnergerelateerde activiteiten. Bij het aangaan van een nieuwe partnerrelatie wordt een wegingsnotitie geschreven die ingaat op alle relevante informatie betreffende de relatie tussen de partner en de MIVD. Dit betreft onder meer de doelen en de actuele stand van zaken van de

samenwerking. Daarnaast wordt stilgestaan bij de mensenrechtensituatie in het betreffende land en komen de democratische inbedding, taken en bevoegdheden van de dienst aan bod. Het SRM vormt een onderdeel van het integrale besturingsmodel van de MIVD (wegen en prioriteren).

Multilaterale samenwerking

De multilaterale samenwerking op inlichtingengebied speelt zich vooral af binnen de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) en de Europese Unie (EU). Hierbij worden op verschillende niveaus inlichtingen gedeeld en wordt beleidsmatig samengewerkt op onder meer het gebied van doctrine en standaardisatie. De samenwerking vindt plaats op strategisch, operationeel en tactisch niveau, maar kent beperkingen in de mate en snelheid van informatie-uitwisseling. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de *third party rule*. Deze vuistregel betekent dat inlichtingendiensten informatie van partners slechts aan derden mogen verstrekken, wanneer de partner van wie de informatie afkomstig is, daarvoor toestemming heeft verleend.

Naar aanleiding van het besluit van de minister van Defensie om de samenwerking in BENELUX-verband te intensiveren, zijn in 2013 afspraken gemaakt tussen de diensten van de betrokken landen over het intensiveren van de samenwerking op het gebied van inlichtingen en veiligheid.

Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO)

Binnen de NAVO wordt op beleidsmatig terrein op verschillende niveaus samengewerkt. Het *Military Intelligence Committee (MIC)*, dat twee keer per jaar bijeenkomt, is het hoogste NAVO-orgaan op inlichtingenterrein en wordt gevormd door de militaire inlichtingendiensten van de NAVO-landen. De directeur MIVD is lid van het MIC. Het MIC neemt beslissingen op het gebied van inlichtingen en veiligheid en adviseert het Militair Comité van de NAVO over te nemen besluiten op I&V-gebied.

In 2013 heeft de MIVD verschillende initiatieven om het NAVO-inlichtingenproces te stroomlijnen actief gesteund. Verder nam de MIVD deel aan verschillende NAVO-werkgroepen en -overlegfora op het gebied van inlichtingen en veiligheid. Evenals in voorgaande jaren schreef de MIVD mee aan diverse strategische NAVO-inlichtingenproducten.

Het *NATO Intelligence Fusion Center (NIFC)* te Molesworth, Verenigd Koninkrijk, speelt een belangrijke rol bij de inlichtingenondersteuning van missies en operaties. Ruim 200 medewerkers - in hoofdzaak analisten en databewerkers - uit zesentwintig NAVO-landen en coalitiepartners, waaronder Nederland, werken aan strategische, operationele en tactische inlichtingenproducten.

Binnen de NAVO worden inlichtingen uitgewisseld via het gerubriceerde computernetwerk *Battlefield Information Collection and Exploitation Systems* (BICES). Dit netwerk maakt een veilige uitwisseling van inlichtingen mogelijk tussen de MIVD en alle NAVO-hoofdkwartieren en partnerdiensten van de overige BICES deelnemers (alle NAVO landen maar ook zeven niet-NAVO landen en de Militaire Staf van de EU).

Europese Unie (EU)

Ten behoeve van de inlichtingenondersteuning van EU-missies vindt uitwisseling van inlichtingen plaats met de *Intelligence Division* van de Militaire Staf van de EU (EUMS). Daarnaast werkt de MIVD samen met het *EU Situation Centre* (EU SITCEN), het *European Satellite Centre* (EUSatCen) en het *European Defence Agency* (EDA). Door de toename van het aantal EU-missies groeit de vraag van EUMS naar MIVD-producten. Op beleidsniveau vindt binnen de EU overleg plaats in het *Intelligence Directors Conclave* (IDC) over de verbetering van de samenwerking en de inlichtingenondersteuning van EU-missies. In 2013 is dit overleg omgevormd naar het *Co-operation Framework Arrangement for the Intelligence Support to the EU* (CFAIS). In dit forum maken de hoofden van de militaire inlichtingen-diensten van de EU lidstaten bindende afspraken over de inlichtingenondersteuning van de *European Action Service*, in het bijzonder voor EU-missies.

Multinational Industrial Security Working Group (MISWG)

De MIVD participeert in de *Multinational Industrial Security Working Group* (MISWG). Dit informele samenwerkingsverband heeft als doel procedures en werkwijzen van de deelnemende landen op het gebied van industrieveiligheid op elkaar af te stemmen. De MIVD heeft in 2013 met de AIVD de algemene MISWG bijeenkomst in Wenen bijgewoond, waar onder meer *cybersecurity* in de defensie-industrie op de agenda stond. Daarnaast heeft de MIVD in 2013 geparticipeerd in de MISWG ad hoc-werkgroepen die zich bezig houden met “*Cyber Security*” en “*Personal Security Clearances & Facility Security Clearances*”.

Ontwikkelingen informatieverwerking en verwerking

Open Source Intelligence (OSINT)

Open Source Intelligence (OSINT) betreft het verwerven, analyseren en beschikbaar stellen van informatie uit open bronnen. Alleen indien noodzakelijk voor de goede uitvoering van de taken is het de MIVD wettelijk toegestaan bijzondere bevoegdheden te gebruiken waarmee gesloten bronnen

kunnen worden geraadpleegd. Om deze reden is informatie uit open bronnen belangrijk voor de MIVD. Het aanbod van open bron-informatie is enorm en neemt sterk toe door onder meer digitalisering. Daarom wordt de verwerving en verwerking van OSINT nauw afgestemd met de (interne) behoeftebestellers. Daarbij is gewerkt aan een grotere mate van geautomatiseerde informatievoorziening, waardoor capaciteit ontstaat voor specifieke zoekslagen.

Classified Intelligence (CLASSINT)

Classified Intelligence (CLASSINT) betreft het ontsluiten van gerubriceerde informatie uit (inter)nationale militaire netwerken en de bilaterale verbindingen die de MIVD onderhoudt met zuster- en partnerdiensten. Zo is het Defensie Inlichtingen- en Veiligheidsnetwerk een belangrijke bron van gerubriceerde informatie uit de operatiegebieden. Voor het beheer en de optimalisatie van deze inlichtingen- en informatiestromen zet de MIVD in enkele gevallen datamanagers in bij lopende missies. Zij verzorgen een continue stroom aan inlichtingen vanuit het operatiegebied richting de MIVD. CLASSINT vormt een waardevolle aanvulling op de eigen informatie van de dienst en wordt door analisten gebruikt bij hun analyses. In 2013 heeft CLASSINT 270.000 unieke gerubriceerde documenten ontsloten.

De in 2012 in gebruik genomen applicaties ten behoeve van geautomatiseerde ontsluiting van gerubriceerde documenten, zijn in 2013 verder ontwikkeld. De bij ieder document gegenereerde metadata, sleutelinformatie betreffende de inhoud en herkomst van het document, is verbeterd. Hieraan werd in 2013 tevens gedeeltelijk geografische informatie toegevoegd.

Imagery en Geospatial Intelligence (IMINT en GEOINT)

Imagery Intelligence (IMINT) betreft de analyse en de rapportage van inlichtingen, aan de hand van beelden verkregen van satellieten en luchtgebonden platformen. IMINT speelt een groeiende rol bij de uitvoering van de onderzoeksoverdrachten van de MIVD.

Geospatial Intelligence (GEOINT) is een analysetechniek die verschillende soorten inlichtingen fuseert op basis van een geografische basislaag. Deze basislaag wordt gevormd door elektronische kaarten en beelden waarop vervolgens informatie in verschillende lagen wordt geprojecteerd. Met behulp van GEOINT ontstaan sneller nieuwe en betere inzichten, vooral door het samenbrengen van zeer grote en complexe databestanden die met een geografische duiding (coördinaten) aan elkaar worden gerelateerd.

Human Intelligence (HUMINT)

Human Intelligence (HUMINT) is een categorie inlichtingen die wordt verkregen uit informatie, verzameld of verstrekt door menselijke bronnen. De grote waarde van HUMINT ligt onder meer in de mogelijkheid om (in aanvulling op inlichtingen uit andere bronnen) inzicht te krijgen in de intenties van de onderzoeksobjecten van de dienst (zoals 'opposing forces' in inzetgebieden). HUMINT kan zo bij uitstek een bijdrage leveren aan een zelfstandige informatiepositie van de MIVD. Daarmee draagt HUMINT bij aan onafhankelijke beeld- en besluitvorming. Hiervoor heeft de MIVD de beschikking over operationele medewerkers, gespecialiseerde operationele ondersteuning, capaciteit voor operationele bedrijfsvoering en middelen om de gevraagde inzet te kunnen leveren.

In 2013 is (nadere) invulling gegeven aan de structurele inbedding van het thema Cyber binnen HUMINT. Hiertoe is specifieke operationele capaciteit vrijgemaakt die kan worden ingezet binnen het cyberdomein. In 2013 is tevens invulling gegeven aan nauwere samenwerking binnen het I&V-netwerk op HUMINT-gebied. Daartoe is een specifiek overlegorgaan ingericht. Op deze wijze wordt de regie, coördinatie en aansturing binnen het I&V netwerk voor wat betreft HUMINT versterkt. Daarnaast is ook de samenwerking met nationale samenwerkingspartners zoals de AIVD verder geïntensiveerd.

Signals Intelligence (SIGINT)

Signals Intelligence (SIGINT) is een categorie inlichtingen die wordt verkregen door middel van interceptie en verwerking van gegevens uit telecommunicatie. De huidige Nederlandse wetgeving staat de MIVD toe niet-kabelgebonden telecommunicatie te intercepteren. De intercepties van communicatie met buitenlandse oorsprong worden verwerkt tot (half)producten voor de beantwoording van onderzoeksvragen. Voor het verwerkingsproces beschikt de MIVD over een eigen, hoogwaardige capaciteit op het gebied van linguïstiek, crypto- en signaalonderzoek, inhoudsanalyse, technische analyse en technische ondersteuning. Deze hoogwaardige capaciteit zal in de loop van 2014 worden samengebracht met de capaciteit van de AIVD in de Joint Sigint Cyber Unit (JSCU).

SIGINT draagt sterk bij een eigen informatiepositie van de MIVD en bevordert daarmee een onafhankelijke beeld- en besluitvorming. Ook in 2013 heeft SIGINT in belangrijke mate bijgedragen aan de inlichtingenondersteuning door de MIVD van de Nederlandse militaire missies in het buitenland. SIGINT levert daarmee een grote bijdrage aan de bescherming en effectieve inzet van onze eigen eenheden in het buitenland. Het inlichtingenmiddel SIGINT stond in 2013 prominent in de belangstelling. Door de onthullingen van Snowden en de daaropvolgende publicaties in wereldwijde media kreeg de werkwijze van inlichtingen- en veiligheidsdiensten, waaronder de MIVD, veel aandacht.

Cyber

Voor de MIVD is van bijzonder belang dat in de Defensienota 'In het belang van Nederland' het vakgebied cyber binnen Defensie als een niche-capaciteit is aangemerkt en wordt gezien als een domein voor militair optreden.

De MIVD heeft zijn informatiepositie in het cyberdomein versterkt om digitale aanvallen van (potentiële) tegenstanders te detecteren, te duiden en tegen te gaan. De MIVD doet actief onderzoek naar cyber(dreiging) en zijn snel veranderende verschijningsvormen. Het technische deel van het cybervermogen wordt met name ontwikkeld binnen de JSCU, het samenwerkingsverband met de AIVD. Met de oprichting van het Defensie Cyber Commando in 2014 beschikt Defensie over een initiële operationele capaciteit op dit vlak.

Computer Network Defence (CND)

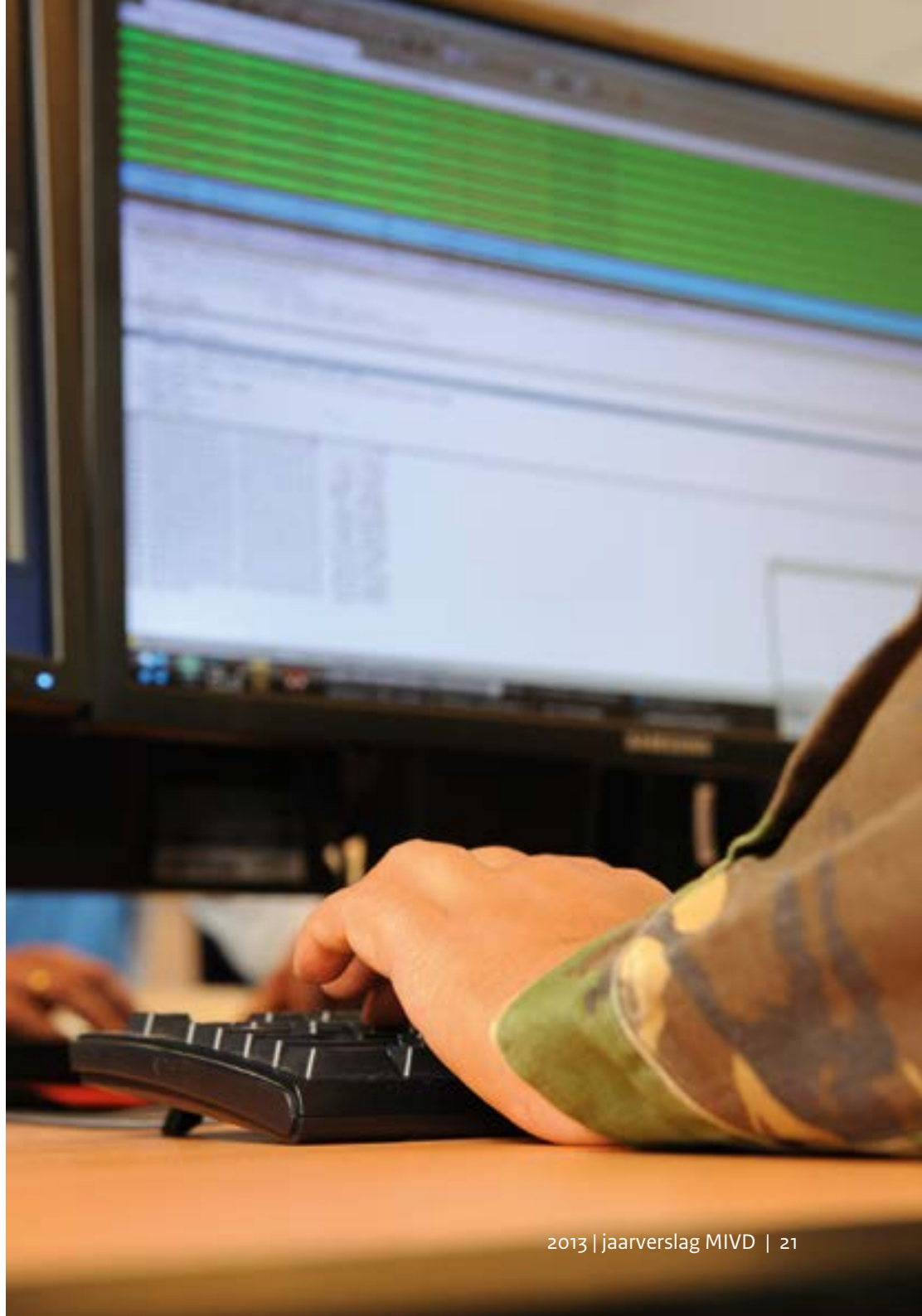
De MIVD doet onderzoek om eventuele cyberdreigingen voortijdig in kaart te brengen en te verstoren (*Computer Network Defence*, CND). De MIVD heeft in 2013 de CND-capaciteit versterkt ter bevordering van de digitale weerbaarheid van Defensie en de defensie-industrie. Naast onderzoek naar cybergerelateerde incidenten heeft de MIVD proactief militair relevante dreigingsinformatie verzameld, waarmee onder meer digitale kwetsbaarheden in kaart zijn gebracht. Defensieorderbedrijven en defensieonderdelen zoals DefCERT zijn proactief geïnformeerd om hen in staat te stellen tijdig digitale dreigingen te reduceren.

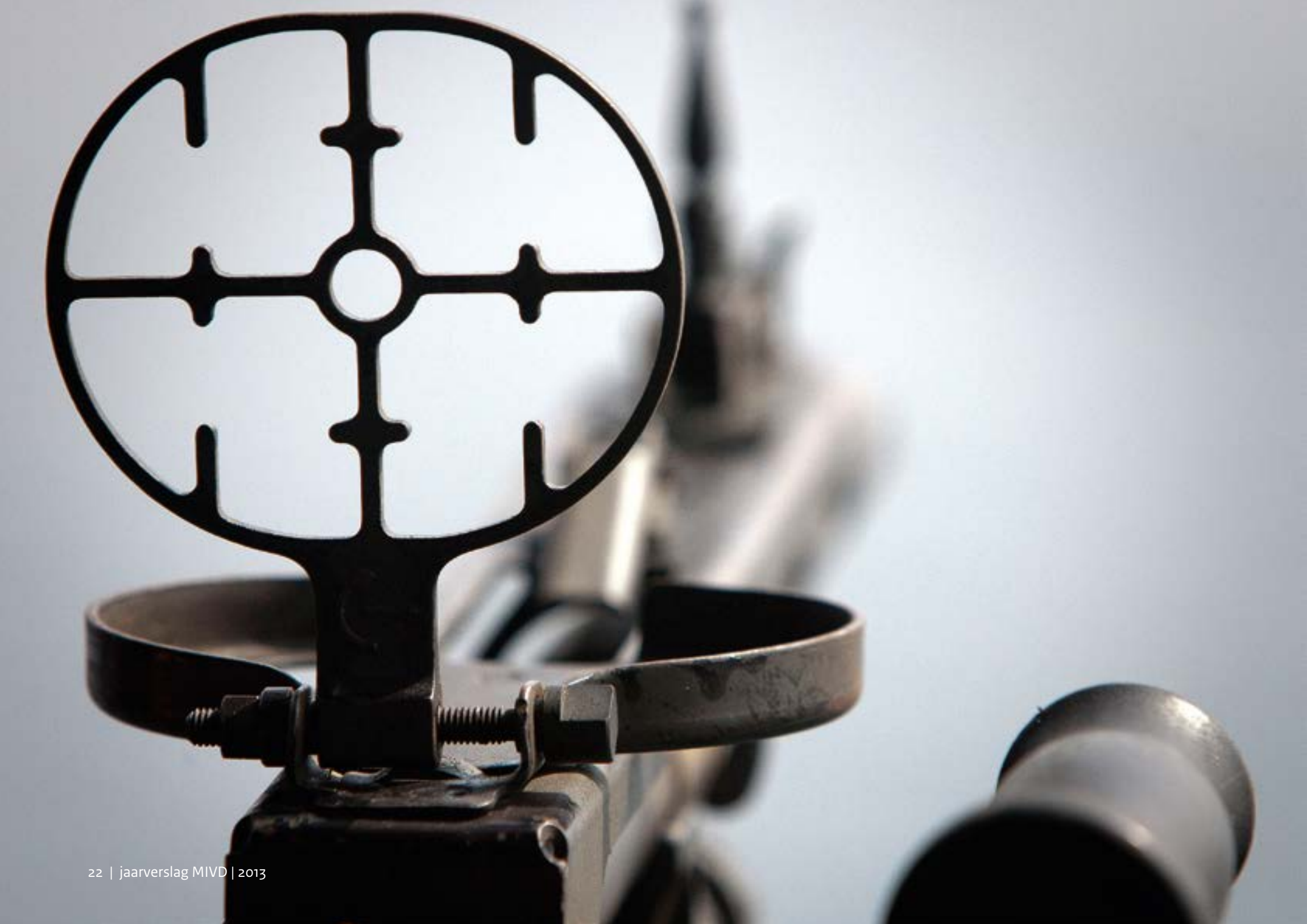
Computer Network Exploitation (CNE)

In 2013 heeft de MIVD geïnvesteerd in de verdere ontwikkeling van *Computer Network Exploitation* (CNE), waarbij het gaat om versterking van de inlichtingenpositie in het digitale domein. De toename van activiteiten en informatie-uitwisseling in het digitale domein, de connectiviteit van systemen en de sterk toegenomen encryptie van verstuurd gegevens stellen de MIVD voor nieuwe uitdagingen op het gebied van informatievergaring. Traditionele interceptiemiddelen (zoals SIGINT) zijn niet langer toereikend om zicht te krijgen op relevante nieuwe vormen van digitale communicatie. CNE-operaties bieden de mogelijkheid om – binnen de wettelijke bevoegdheden – direct toegang te krijgen tot geautomatiseerde werken. In 2013 heeft de opbrengst uit CNE bijgedragen aan de inlichtingenproducten van de MIVD en de ondersteuning van militaire operaties.

Cyber Network Attack (CNA)

Naast het verder ontwikkelen van de cyberinlichtingenvermogens *Computer Network Defence* (CND) en *Computer Network Exploitation* (CNE), is in 2013 gewerkt aan de ontwikkeling van de capaciteit om

Computer Network Attack (CNA) uit te kunnen voeren met een regeringsmandaat onder verantwoordelijkheid van de Commandant der Strijdkrachten.

In 2013 is in samenwerking met diverse defensie-onderdelen gewerkt aan het in kaart brengen van verschijningsvormen van offensieve cybervermogens. Op hoofdlijnen is een doctrine ontwikkeld en zijn de eerste kaders besproken voor organisatorische inbedding.

Kennis & Innovatie

De strategie-, kennis- en innovatieagenda van Defensie (SKIA 2011-2015) wijst de MIVD een bijzondere rol toe. De dienst is één van drie pijlers onder de defensie kennisinfrastructuur – naast de Nederlandse Defensie Academie (NLDA) en het conglomeraat van militaire vakkennis. De MIVD heeft deze rol onder meer vanwege de gebundelde kracht van militaire en academische kennis en ervaring, de wettelijk vastgelegde bijzondere bevoegdheden en de contacten met andere (I&V) diensten. Inlichtingenproducten van de MIVD hebben bijgedragen aan de kennisinfrastructuur van Defensie. De rol van inlichtingen en inlichtingendiensten in het veiligheidsbeleid is vast onderdeel van de masteropleiding Militair Strategische Studies van de NLDA. Bovendien is *Intelligence & Security* een van de afstudeerrichtingen van deze masteropleiding.

De MIVD heeft in 2013 voor het eerst deelgenomen aan de formele voorbereidingen voor het Defensie Kennis en Innovatieplan 2015. De dienst heeft in samenspraak met de Organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek (TNO) zes ongerubriceerde onderzoeksvoorstellen geformuleerd. Deze voorstellen omvatten onder meer de vakgebieden 'Chemisch, Biologisch, Radiologisch & Nucleair' (CBRN), Big Data, innovatie in militaire techniek en de *Unmanned Aerial Vehicle (UAV)* als terroristisch wapen. Het doel is een onderzoeksamenwerking waarvan zowel MIVD, TNO als het Nationaal Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) de vruchten plukken.

Vooruitblik 2014

De nota 'In het Belang van Nederland' benadrukt dat de krijgsmacht de beschikking moet hebben en houden over een combinatie van basis- en nichecapaciteiten voor diverse typen missies en soorten conflicten. Dit geldt voor land-, lucht- en maritiem optreden en in toenemende mate ook voor het digitale domein. Inlichtingen zijn hierbij voorwaardelijk om de gevechtseenheden in staat te stellen effectief en in (wisselende) internationale verbanden te kunnen optreden. Het belang van informatie gestuurd optreden, dat wil zeggen het vermogen om doelgericht te opereren door optimaal gebruik te maken van beschikbare informatie, zal verder toenemen. Daarnaast wil Defensie adaptief en flexibel zijn. Een uitstekend systeem van inlichtingenverzameling, inlichtingenverwerking en commandovoering is dan een vereiste. De MIVD zal zich daarvoor krachtig inzetten.

Hoofdstuk 3 | Verrichten

Algemeen (taakuitvoering MIVD)

De MIVD doet vanuit zijn taakstelling onderzoek naar thema's op het gebied van (contra-) inlichtingen en veiligheid met militaire relevantie. Voor het ministerie van Defensie ging het vooral om de ondersteuning van de politieke en militaire besluitvorming rond conflicthaarden als Syrië, Somalië en Mali. Daarnaast werden uitgezonden Nederlandse eenheden voorzien van politieke en veiligheidsanalyses en specifieke dreigingsappreciaties. In dat kader speelde de Nederlandse inzet in Afghanistan in 2013 nog een zeer belangrijke rol. Voor het ministerie van Buitenlandse Zaken werd voorzien in ondersteuning ten aanzien van een aantal aandachtsgebieden uit de in 2013 uitgekomen Internationale Veiligheidsstrategie.

Tegelijk had de MIVD doorlopend aandacht voor de veiligheid van Nederland en specifiek de krijgsmacht. Dit betekende dat er aandacht was voor potentiële dreigingen tegen de krijgsmacht of gelieerde bedrijven en voor de veiligheid binnen deze organisaties. Daarnaast bevorderde de MIVD in 2013 binnen deze organisaties het bewustzijn over dreigingen. De MIVD heeft maatregelen gestimuleerd ten behoeve van een betere beveiliging. In het kader van de externe veiligheid verrichte de dienst ook onderzoek naar bedreigingen op traditionele gebieden als terrorisme, spionage en radicalisering, maar ook op een relatief nieuw terrein als cyber. In de huidige wereld is het onderscheid tussen interne en externe veiligheid, nationale en mondiale dreigingen overigens diffuser geworden.

Veiligheidsbevordering krijgsmacht (Nederland)

De MIVD trof ook in 2013 maatregelen om de krijgsmacht te beschermen. Het ging om maatregelen op het gebied van beveiliging en bewaking van personen, objecten en diensten met een militaire relevantie. Verder heeft de MIVD in 2013 ruim 1600 meldingen aangaande veiligheidsincidenten ontvangen. Een deel van deze meldingen hield een mogelijke bedreiging voor de veiligheid van de krijgsmacht in. Ook vanuit de defensie-industrie kwamen met regelmaat meldingen van veiligheidsincidenten, in 2013 circa 50.

Alle veiligheidsmeldingen worden door de MIVD geregistreerd en geanalyseerd. Als sprake is van een (mogelijk) zorgwekkende situatie deelt de MIVD informatie met de Nationale Politie in het kader van het Project Dreigingsmanagement. De Nationale Politie kan zo nodig actie (laten) ondernemen. Ook kan, indien het een actief dienende militair betreft, de commandant worden geïnformeerd, waarna deze passende maatregelen kan treffen.

Indien een melding daartoe aanleiding gaf, deelde de MIVD informatie of werkte de dienst samen met partners binnen Defensie (zoals de Beveiligingsautoriteit Defensie (BA), de KMar en de Centrale Organisatie Integriteit Defensie (COID)) en buiten Defensie (zoals de Nationale Politie en de AIVD). De krijgsmacht speelt met de voorziene militaire ondersteuning van de civiele autoriteiten een belangrijke ondersteunende rol bij de *Nuclear Security Summit* (NSS) in maart 2014. In dat kader heeft de MIVD onderzoek gedaan naar mogelijke dreigingen en dreigingsinformatie aan de NCTV geleverd.

De MIVD heeft tot juni 2013 zorg gedragen voor de uitvoering van het Koninklijk Besluit (KB) Luchtfotografie, waarin het maken van opnamen vanuit luchtvaartuigen aan een vergunningplicht is onderworpen. In 2013 zijn in totaal nog 176 vergunningen afgegeven en zijn 22 controles uitgevoerd op gemaakte opnamen. Per 1 juni 2013 is het KB Luchtfotografie ingetrokken. Met het verlenen van een algeheel verlof door de minister van Defensie voor het maken van luchtopnamen van militaire objecten (cf. art 430 Wv's) is een einde gekomen aan de vergunningplicht voor luchtfotografie en hiermee aan de afgifte ervan door de MIVD.

Dreigingen

Terrorisme en radicalisering

Mede vanwege de deelname aan internationale militaire missies vormt Nederland een potentieel doelwit voor terroristische aanslagen. De MIVD-onderzoeken op het gebied van contraterrore dragen bij aan de bescherming van Defensiebelangen in Nederland en daarbuiten.

De MIVD heeft activiteiten ontplooid om de terroristische dreiging waar Defensie mee te maken heeft of nog kan krijgen tijdig te signaleren en te neutraliseren. Zo werd Defensie met een beoordeling van de aanslagen op een Britse respectievelijk Franse militair in Londen en Parijs in staat gesteld te bepalen of veiligheidsmaatregelen voor het eigen personeel noodzakelijk waren.

Het grensoverschrijdende karakter van terroristische netwerken, de uitwisseling van modi operandi, doelwitkeuzes en de hiermee samenhangende dreiging tegen de krijgsmacht maken een integrale aanpak noodzakelijk. De MIVD voert trend- en fenomeenanalyses uit op het gebied van internationaal terrorisme, alsook specifiek onderzoek naar de verschijningsvormen hiervan in de voor de Nederlandse krijgsmacht belangrijke regio's. De MIVD heeft onder meer onderzoek verricht naar samenwerking tussen al-Qa'ida en gelieerde organisaties in onder andere Afghanistan, Noord-Afrika, de Westelijke Sahel, de Hoorn van Afrika en Syrië.

De MIVD heeft het onderzoek voortgezet naar activiteiten van organisaties en personen die vanuit een linksextrem gedachtegoed afbreuk konden doen aan het functioneren van de defensie-organisatie, de defensie-industrie of van militaire bondgenoten op Nederlands grondgebied. Antimilitaristen en vredesactivisten blijven geïnspireerd door de thema's kernwapens, wapenhandel en werving van Defensiepersoneel. Anders dan in de ons omringende landen, waren hun acties in Nederland in 2013 niet radicaal of gewelddadig van aard. Ze hadden een demonstratief karakter en leverden slechts in een enkel geval hinder op. Zo was er protest uit antimilitaristische hoek tegen de plaatsing van de Patriots in Turkije en een demonstratie tijdens het Techbase evenement in Amsterdam in november. De dienst blijft de ontwikkelingen volgen.

Rechts-extremisme binnen de defensieorganisatie kan de interne veiligheid van de krijgsmacht in gevaar brengen. Voor de MIVD is het daarom van belang personen of groepen binnen de defensie-organisatie die het rechts-extremistische gedachtegoed aanhangen, dan wel (actief) steun verlenen aan rechts-extremistische partijen en organisaties, tijdig te onderkennen. De MIVD heeft op alle ontvangen meldingen die te relateren waren aan (mogelijk) rechts-extremisme nader onderzoek verricht en indien nodig actie ondernomen.

Spionage

De dreiging van spionage tegen Defensie was in 2013 onveranderd hoog en actueel. Voor de MIVD betreft deze spionagedreiging de ongeoorloofde vergaring van informatie of ongewenste beïnvloeding door statelijke dan wel niet-statale actoren die een bedreiging kunnen vormen voor het optreden van de krijgsmacht, voor de Nederlandse defensie-industrie of voor bondgenootschappelijke organisaties als de NAVO. Deze dreiging doet zich overigens niet alleen voor in Nederland, maar ook in de Caribische delen van het Koninkrijk en in missiegebieden.

De activiteiten van sommige buitenlandse inlichtingendiensten in Nederland waren vorig jaar nadrukkelijk gericht op het vergaren van economische, politieke en technologische informatie en daarbij ook gericht op Defensie en de defensie-industrie. Buitenlandse inlichtingsofficieren maken gebruik van de open grenzen en de goede verbindingen van Nederland met de ons omringende landen. In meerdere landen tegelijk voeren zij inlichtingoperaties uit. Dit benadrukt de noodzaak tot internationale samenwerking. De MIVD heeft in 2013 naast een grotere, eigen personele en materiële inzet ook geïnvesteerd in internationale samenwerking om digitale spionage tegen te gaan.

Cyberdreiging

Op het gebied van onderzoek naar cyberdreiging werken MIVD en AIVD samen. Over dit onderwerp wisselen beide diensten intensief informatie uit. In 2013 is onderzoek gedaan naar actoren die een cyberdreiging vormen voor de Nederlandse krijgsmacht en de defensie-industrie. De MIVD heeft tevens onderzoek gedaan naar onderkende digitale aanvallen of pogingen daartoe. Daar waar nodig is onderzoek gedaan met het doel vast te kunnen stellen waar een aanval of dreiging vandaan komt, wie deze uitvoert en met welk doel. In 2013 zijn inlichtingenrapportages opgesteld over de dreiging van cyberspionage en cyberaanvallen. Daarnaast zijn rapportages opgesteld over specifieke hacktivistische groepen die een dreiging vormen tegen defensiebelangen.

Statale actoren die opereren met een spionage-oogmerk zijn in toenemende mate gaan opereren via het digitale domein. De omvang en structurele wijze waarop digitale spionage wordt toegepast, vormt een significante dreiging tegen defensiebelangen. De MIVD heeft vastgesteld dat vooral de defensie-industrie een gewild doelwit is van digitale spionage. Voorts beschikt de MIVD over aanwijzingen dat de cyberspionagedreiging zich niet alleen rechtstreeks richt op de defensie-industrie, maar ook op partijen met wie de defensie-industrie samenwerkt, zoals financiële instellingen, patentkantoren, advocatenkantoren of consultancyfirma's.

Afgelopen jaar zijn digitale spionage-activiteiten richting Nederlands defensiepersoneel vastgesteld. Zowel binnen Nederland als in het buitenland zijn e-mailaccounts van Nederlands defensiepersoneel doelwit geweest van (*spear*) phishing^{1,2}. Voor buitenlandse mogendheden is digitale spionage, naast klassieke spionagemethodieken, een in potentie zeer effectief middel om de hand te leggen op vertrouwelijke informatie. Bovendien is het afbreukrisico voor de actor relatief laag.

---

¹ Phishing is een verzamelnaam voor digitale activiteiten die tot doel hebben persoonlijke informatie te ontfutselen. Vervolgens kan deze persoonlijke informatie worden misbruikt voor meerdere doeleinden.

² Spear phishing is een variant die zich richt op één persoon of een zeer beperkte groep personen in bijvoorbeeld een organisatie, die specifiek worden uitgekozen op basis van hun toegangpositie om een zo groot mogelijk effect te sorteren zonder al te veel op te vallen. Naar dit geselecteerde gezelschap van potentiële slachtoffers wordt uitgebreid onderzoek gedaan; bijvoorbeeld via LinkedIn- of Facebook pagina's en berichten die zij op openbare blogs, website of fora posten. Met behulp van de informatie die op die manier verkregen wordt, proberen de aanvallers een bericht op te stellen dat zeer relevant lijkt voor het doelwit. Door deze werkwijze is het veel waarschijnlijker dat het doelwit daadwerkelijk slachtoffer wordt van de aanval.

De MIVD heeft diverse malen gerapporteerd over digitale dreigingen tegen defensieorderbedrijven. Zo zijn proactief onderkende kenmerken van spionage-activiteiten gedeeld. Door het internet-verkeer van deze bedrijven te monitoren en afwijkingen en bijzonderheden daarin te detecteren alsmede door zwakheden in hun ICT infrastructuur bloot te leggen, heeft de MIVD bijgedragen aan de beveiliging van (gerubriceerde) gegevens.

Contraprolieratie en exportcontrole

Op grond van internationale verdragen is Nederland actief bij het tegengaan van proliferatie (verspreiding) van kernwapens en kernwapentechnologie, van het uitvoeren van kernproeven en van de ontwikkeling en productie van biologische en chemische wapens. De MIVD en de AIVD onderzoeken relevante activiteiten van zogeheten landen van zorg. Deze landen worden ervan verdacht dat zij, in strijd met internationale verdragen, werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens of dat zij hier al over beschikken.

De MIVD en AIVD voeren de contraprolieratietaak gezamenlijk uit in de *Unit Contraprolieratie (UCP)*. De UCP informeert de regering over ontwikkelingen rond programma's van massavernietigingswapens in landen van zorg. Daarnaast voert de UCP versturende activiteiten uit die tot doel hebben verwervingsactiviteiten door of voor landen van zorg, al of niet via Nederland, tegen te gaan. Er zijn verschillende zendingen van proliferatiegevoelige goederen gestopt door toedoen van de UCP. Hierbij werkten de diensten nauw samen met ambtelijke partners zoals het ministerie van Buitenlandse Zaken, de Douane en de Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst en met buitenlandse partnerdiensten. Daarnaast bezocht de UCP specifieke instellingen en bedrijven om deze te wijzen op mogelijke proliferatierisico's.

De ondersteunende rol die de UCP heeft bij de uitvoering van het Nederlandse exportcontrolebeleid betreffende *dual use*-goederen³ kan eveneens in het licht van verstoring geplaatst worden. De UCP onderzoekt in dit verband aanvragen voor exportvergunningen voor dergelijke goederen naar landen van zorg en bekijkt wat bekend is over afnemer, eindgebruiker en over eventuele tussenstations. In voorkomende gevallen geeft de UCP ook een oordeel of inschatting van de bruikbaarheid van bepaalde kennis of goederen in programma's voor massavernietigingswapens. De UCP heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken via ambtsberichten veelvuldig ingelicht over zijn bevindingen. Dit ministerie neemt de informatie van de UCP mee in zijn overwegingen om al of niet over te gaan tot de verstrekking van een exportvergunning.

³ Goederen of materialen die geschikt zijn voor zowel een militaire als een civiele toepassing.

Veiligheid

Industrieveiligheid

In het kader van de industrieveiligheid richtte de MIVD zich op de beveiliging van materieel en gegevens bij de zogenoemde defensieorderbedrijven. Het gaat hier om civiele bedrijven die zijn belast met de uitvoering van gerubriceerde of vitale defensieopdrachten voor de Nederlandse Defensie of buitenlandse opdrachtgevers. De MIVD verstreekte adviezen over de implementatie van de voorgeschreven beveiligingseisen en controleerde de naleving van het beveiligingsbeleid. Eind 2013 waren er 466 defensieorderbedrijven die moesten voldoen aan de Algemene Beveiligingseisen voor Defensieopdrachten (ABDO).

In 2013 zijn vanwege nieuwe gerubriceerde opdrachten circa 150 bedrijven bezocht en gecontroleerd, waarvan meer dan 30 (mede) op verzoek van buitenlandse overheden. Het aantal gerubriceerde orders en offertes dat hieraan ten grondslag ligt, vertoont een stijgende trend.

De internationalisering van de defensie-industrie heeft zich doorgezet in 2013. Steeds meer defensieorderbedrijven ontplooiën activiteiten in het buitenland en steeds meer buitenlandse partijen willen belangen verwerven in Nederlandse bedrijven. Dit uitte zich onder andere in een toenemend aantal verzoeken uit het buitenland om een Nederlands bedrijf in te schakelen, en een toenemend aantal verzoeken om mensen met een niet-Nederlandse nationaliteit voor gerubriceerde defensieopdrachten in te zetten.

De MIVD heeft een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van 14 bilaterale verdragen (zogenoemde *General Security Agreements*), voornamelijk met lidstaten van de EU. Daarbij is vooral aandacht besteed aan de industrieveiligheidsparagraaf die het wederzijds plaatsen van gerubriceerde defensieopdrachten moet faciliteren. Over mogelijke bezwaren tegen export van sensor-, wapen-, communicatie- en radarsystemen evenals de daaraan gerelateerde technologie heeft de MIVD overleg gevoerd met de Defensie Materieel Organisatie (DMO).

De MIVD heeft veiligheidsbriefings verzorgd voor zowel commerciële bedrijven als voor Defensie. Deze briefings hadden onder meer tot doel de bedrijven te informeren over de veiligheidsrisico's verbonden aan het doen van zaken met buitenlandse afnemers en aan het maken van buitenlandse dienstreezen. Daarnaast besteedde de MIVD, in samenwerking met het JIstarC en de AIVD, aandacht aan de training van beveiligingsfunctionarissen van de defensieorderbedrijven. Zo werd een relatiedag georganiseerd met lezingen en presentaties van diverse actoren over onder meer de onderwerpen beveiliging binnen de burgerluchtvaart, integriteit en gedragscodes en *cloud computing*.

ROUTINE	
Other	
POE:	
POD:	
PRIORITY:	
Pallet number:	
Packaging:	
Remarks:	
DANGEROUS GOODS	
ROAD: Yes	
RAIL: Yes	
AIR: Yes	
SEA: Yes	
PIECE NUMBER	
1	
PACK DATE	
02 October 2013	
LENGTH (CM)	
WIDTH (CM)	
HEIGHT (CM)	
	
KAR	

In 2013 werd een aanvang gemaakt met de herziening van de ABDO. In nauwe samenwerking met de defensie-industrie is een basis gelegd voor de totstandkoming van de ABDO 2014. Teneinde tot een ABDO-richtlijn te komen die overheidsbreed toepasbaar is, zijn ook andere departementen, waaronder Binnenlandse Zaken en Veiligheid en Justitie, uitgenodigd deel te nemen aan het overleg. Het eindresultaat zal uiteindelijk op toepasbaarheid en (juridische) haalbaarheid worden getoetst door een klankbordgroep waarin ook de Algemene Rekenkamer zitting neemt.

Personele veiligheid

De MIVD is bij de Wet Veiligheidsonderzoeken (Wvo 1996) belast met de uitvoering naar veiligheids- en vertrouwensonderzoeken naar (aspirant-)vertrouwensfunctionarissen bij het ministerie van Defensie en een deel van de defensieorderbedrijven. Voor aanstelling op een vertrouwensfunctie is een verklaring van geen bezwaar (VGB) noodzakelijk. Alle militaire en de meeste burgerfuncties bij het ministerie van Defensie zijn aangemerkt als vertrouwensfunctie. Een VGB wordt afgegeven als op basis van een veiligheidsonderzoek blijkt dat sprake is van voldoende waarborgen dat de (aspirant-)vertrouwensfunctionaris onder alle omstandigheden de uit de vertrouwensfunctie voortvloeiende plichten getrouwelijk zal volbrengen. Naast initiële onderzoeken naar sollicitanten en personeel dat in aanmerking komt voor een hoger veiligheidsmachtigingsniveau, voert de MIVD periodiek hernieuwde onderzoeken uit: elke 5 jaar voor het machtigingsniveau A, elke 10 jaar voor het machtigingsniveau B. Incidenteel worden hernieuwde onderzoeken ingesteld, bijvoorbeeld vanwege een melding van een incident waarbij een medewerker van Defensie is betrokken.

Een nieuw VGB wordt afgegeven indien voor betrokkene een periode van acht tot tien jaar kan worden onderzocht (afhankelijk van het veiligheidsmachtigingsniveau). Voor partners geldt een periode van vijf jaar. Als een periode van drie maanden of langer niet kan worden onderzocht, is er sprake van een ontbrekende periode, wat een reden is om een VGB te weigeren. Dit beleid is in 2013 op punten gewijzigd. Indien een medewerker als (aspirant-)ambtenaar met zijn partner in het buitenland is geplaatst, vormt de ontbrekende periode geen belemmering voor het VGB, vooropgesteld dat de partner bekend was bij MIVD of AIVD. Ook een verblijf van maximaal een jaar in het buitenland als student, werknemer of toerist is geen reden meer om een VGB te weigeren, zij het dat in dat geval geen VGB op het hoogste niveau wordt afgegeven.

Het aantal aangevraagde veiligheidsonderzoeken bedroeg in 2013 circa zeventienduizend. Dit is een toename ten opzichte van 2012 (vijftienduizend). Op 31 december 2013 was 94% van de in 2013 aangevraagde veiligheidsonderzoeken binnen de wettelijke termijn van acht weken afgerond. Voor de veiligheidsonderzoeken ten behoeve van de werving was dit 97%. In 2013 zijn 86 VGB's

geweigerd en 35 VGB's ingetrokken. De 86 geweigerde VGB's hadden te maken met justitiële antecedenten (53), onvoldoende gegevens (25) en persoonlijke omstandigheden en gedrag (8). De 35 intrekkingen waren gebaseerd op justitiële antecedenten (17), onvoldoende gegevens (16) en persoonlijke omstandigheden en gedrag (2). Dit is minder dan in 2012 het geval was (92 respectievelijk 59). In dat jaar was sprake van een piek in het aantal intrekkingen als gevolg van de eind 2011 ingevoerde dynamisering van justitiële antecedenten.

De MIVD behandelt ook *Requests for Visit* (RfV) voor Nederlandse defensie-medewerkers die een dienstreis naar het buitenland maken, alsook voor buitenlanders die in Nederland een defensielocatie willen bezoeken. In 2013 zijn circa 1800 uitgaande en 400 inkomende verzoeken verwerkt. De AIVD behandelt de RfV voor buitenlandse bezoekers aan, en voor reizigers vanuit de Nederlandse defensie-industrie.

Gegevensveiligheid

De elektronische veiligheidsonderzoeken richten zich vooral op het controleren van de technische veiligheid van gespreksruimtes en voertuigen. Het aantal ruimtes en voertuigen dat in 2013 aan een onderzoek werd onderworpen is sterk gestegen. Dit is een direct gevolg van de integratie van het team Stralings- en Elektronische Veiligheidsonderzoeken (SEVO) van het JIVC met de MIVD en van het vullen van een aantal vacatures.

De complexiteit en schaalgrootte van de onderzoeken nemen toe. Mede door de vermindering van het aantal defensielocaties is het multifunctioneel gebruik van ruimten gestegen. Het wordt hierdoor moeilijker een compartiment in stand te houden, waarbinnen gerubriceerde informatie veilig kan worden verwerkt dan wel besproken.

De kans op incidenten en daarmee op het openbaar worden van staatsgeheim gerubriceerde of gevoelige informatie is dan ook toegenomen. Het hieruit voortvloeiende risico blijft een permanente zorg van de MIVD. Het veilig omgaan met (gerubriceerde) informatie noopt tot een verbreding van zowel het ICT-onderzoek als de scope van het Elektronisch Veiligheidsonderzoek en tot het kritisch bezien van de praktische uitvoering van de regelgeving. Veiligheidsbewustzijn blijft een kernelement in het (proactief) tegengaan van incidenten op het gebied van gegevensveiligheid.

Europese periferie

In het internationale veiligheidsbeleid van Nederland vormen instabiele regio's nabij Europa een belangrijk aandachtspunt. De invloed van bestaande en opkomende (groot)machten is hierbij van

groot belang. Deze landen eisen binnen een opkomend multipolair systeem hun plek op op het wereldtoneel. Zij komen op voor hun belangen en zorgen er voor dat zij toegang krijgen en houden tot grondstoffen, energie, hoogwaardige technologie en kennis. Landen als China en Rusland volgen de westerse technologische vooruitgang op de voet en investeren onder andere in raket-technologie en ruimtevaart.

Het afgelopen jaar richtte het onderzoek van de MIVD zich op het veiligheidsbeleid en de ontwikkeling van de krijgsmacht van de Russische Federatie. Daarnaast leverde de MIVD inlichtingen-ondersteuning voor de Nederlandse bijdrage aan lopende missies op de Balkan, te weten in Bosnië-Herzegovina (EUFOR ALTHEA) en Kosovo (KFOR en EULEX) door onder meer het maken van dreigingsappreciaties. De MIVD leverde ook inlichtingenproducten aan de ministeries van Defensie, Buitenlandse Zaken, Veiligheid en Justitie en Algemene Zaken ter ondersteuning van de beleidsvorming met betrekking tot de Balkan.

Russische Federatie

Met het opnieuw aantreden van Vladimir Poetin als Russische president in mei 2012 is de Russische toon van het buitenland- en veiligheidsbeleid verhard, zeker ten aanzien van 'het Westen' (met name de NAVO en de Verenigde Staten). De eerder gesignaleerde trend van een aanhoudende spanning in de relatie tussen de Russische Federatie en het Westen zette zich ook in 2013 door. De belangrijkste struikelblokken blijven de ontwikkeling van het NAVO-raketschild (als meest zichtbare uiting van het gepercipieerde unilaterale optreden van VS en NAVO), de Europese veiligheidsarchitectuur en een vaak diametraal tegengestelde houding ten opzichte van internationale veiligheidsvraagstukken, zoals de ontwikkelingen in Syrië.

De Russische Federatie blijft streven naar erkenning als grootmacht op het geo-politiek toneel en een fundamenteel andere Europese veiligheidsstructuur met een significant kleinere rol voor de NAVO. Essentieel in het Russische veiligheidsbeleid is een aanhoudende invloed in de voormalig Sovjetrepublieken. De MIVD volgde in 2013 het toenemende belang dat het Kremlin hecht aan multinationale organisaties als de Douane-Unie, de Euraziatische Unie en de *Collective Security Treaty Organisation* als middelen voor regionale integratie onder Russische vlag. De ontwikkelingen rond Oekraïne eind 2013 benadrukken het belang dat dit land in de Russische optiek heeft. Oekraïne heeft bijgevolg een essentiële rol in de Oost-Europese veiligheidssituatie.

Ook buiten de voormalige Sovjet-Unie speelt Rusland een assertievere rol. De MIVD volgde de pro-actieve houding ten aanzien van het Arctisch gebied en de voorzichtige ontplooiing van

militaire middelen in dit gebied. De geprivilegieerde positie die Rusland in het Arctisch gebied claimt, bleek duidelijk uit de ontwikkelingen rond het Greenpeace-schip 'Arctic Sunrise'. Opvallend waren ook de terugkeer op permanente basis van een Russische marine taakgroep in de Oostelijke Middellandse Zee en de rol die Rusland speelde in de onderhandelingen over Syrische chemische wapens. De MIVD berichtte over de politiek- en militair-strategische achtergronden en mogelijke gevolgen van deze ontwikkelingen.

De verhouding tussen Rusland en China, beide regionale grootmachten met deels overeenkomende en deels strijdige belangen, is direct en indirect van invloed op de stabiliteit in verschillende regio's (zoals Centraal-Azië en het Verre Oosten) en bijgevolg op Westerse belangen. De Amerikaanse heroriëntatie op Azië heeft mogelijk invloed op zowel de relatie tussen China en de Russische Federatie, als op de bilaterale verhouding van beide met de Verenigde Staten.

De modernisering van de nucleaire capaciteiten van de strijdkrachten blijft een topprioriteit in het Russisch defensie- en veiligheidsbeleid. Opvallend was daarbij de aandacht die strategisch offensieve nucleaire wapensystemen kregen in de Russische media en uitlatingen van het Russisch leiderschap als antwoord op het NAVO-raketschild. De positie als kernwapensupermacht is belangrijk voor de door Rusland gewenste grootmachtstatus. Daarnaast bieden kernwapens in de Russische visie de ultieme garantie tegen existentiële dreigingen, zeker in het licht van de gepercipieerde conventionele zwakte. Ook in 2013 zette de Russische Federatie strategische bommenwerpers en marine-eenheden in voor *power projection* doeleinden.

De Russische Federatie is in 2008 gestart met een ambitieuze en ingrijpende hervorming van de krijgsmacht, die in 2020 moet leiden tot een kleinere, flexibele en volledig parate krijgsmacht uitgerust met, naar eigen zeggen, het modernste materieel. De MIVD volgt de krijgsmachthervorming en -modernisering met bijzondere aandacht voor de ontwikkelingen in de gevechtskracht en heeft hierover bericht. Hoewel de Russische krijgsmacht nog altijd met structurele problemen kampt, nam de gevechtskracht in 2013 opnieuw toe. Ondanks tegenvallende economische cijfers, groeide de defensiebegroting substantieel en is de verwachting dat deze stijging ook de komende jaren zal doorzetten.

In de Russische Federatie wordt nog op grote schaal voortgeborduurd op het moderniseren van ontwerpen uit de jaren zeventig en tachtig. De productiemiddelen zijn de afgelopen dertig jaar nauwelijks gemoderniseerd of vervangen. Dit heeft gevolgen voor zowel de kwaliteit van de systemen als de productiesnelheid. De Russische Federatie is voor het verkrijgen van kapitaal voor

modernisering van productiefaciliteiten en het in serie kunnen produceren van wapensystemen voor de eigen krijgsmacht mede afhankelijk van exportorders. Daarom worden in toenemende mate wapensystemen op de exportmarkt aangeboden. De export van relatief moderne Russische wapensystemen naar Afrikaanse landen, het Midden-Oosten en het Caribisch gebied vormen een potentiële dreiging, aangezien deze in de toekomst ook tegen Nederlandse belangen kunnen worden ingezet.

Balkan

De ontwikkeling van Bosnië-Herzegovina en Kosovo tot stabiele democratische rechtsstaten waarin alle bevolkingsgroepen zich thuis voelen, blijft moeizaam verlopen. Het onderzoek van de MIVD richtte zich op de ontwikkeling van de veiligheidssituatie, waarbij onder andere aandacht was voor de invloed van destabiliserende groeperingen en de ontwikkeling van veiligheidsinstituties. Dit alles tegen de achtergrond van een verminderende betrokkenheid bij beide landen van de Internationale Gemeenschap en de toenadering van Kosovo en Bosnië-Herzegovina tot de Euro-Atlantische structuren.

Op de Balkan waren jihadistische netwerken en individuen actief. Deze beschikken mogelijk nog altijd over de intentie om vanuit een radicaal-islamitische geloofsovertuiging acties uit te voeren gericht tegen de internationale (militaire) aanwezigheid op de Balkan. Religieus-extremistische en nationalistische netwerken op de Balkan kunnen bovendien een destabiliserend effect hebben op de samenleving. Ze hebben daarmee mogelijk een negatieve invloed op de diverse internationale missies op de Balkan.

Bosnië-Herzegovina

De veiligheidssituatie in Bosnië-Herzegovina bleef kalm, maar door de voortdurende politieke patstelling en de aanhoudende economische malaise namen de spanningen tussen de drie bevolkingsgroepen niet af. Onder de politieke leiding van de bevolkingsgroepen bestaan diepgaande meningsverschillen over de toekomst van het land. Deze meningsverschillen en de ingewikkelde staatsstructuur maken tot op heden compromissen over grondwettelijke en bestuurlijke hervormingen onmogelijk. Vooral in de Federatie van Bosnië-Herzegovina, één van de twee entiteiten van Bosnië-Herzegovina, en op nationaal niveau leidde een reeks van politieke crises en incidenten tot een steeds diepere politieke impasse.

Kosovo

Terwijl het in 2013 in de rest van Kosovo relatief rustig bleef, hielden de spanningen in Noord-Kosovo aan. De in mei 2012 aangetreden Servische regering, die formeel een meer nationalistische

signatuur heeft dan de vorige, bewees in 2013 een pragmatische politiek te kunnen voeren. Onder druk van de Europese Unie (EU) sloten Belgrado en Pristina in april 2013 een akkoord over de status van Noord-Kosovo en de daar woonachtige Kosovo Serviërs. Hoewel de uitvoering van het akkoord vaak hapert – mede door de antagonistische houding van een harde kern van Kosovo Serviërs in Noord-Kosovo, die zich verraden voelt door Belgrado – leidde de toenadering in november 2013 tot de eerste lokale verkiezingen die in geheel Kosovo konden worden gehouden. De ‘normalisering’ van de bilaterale betrekkingen betekent echter niet dat Servië Kosovo formeel erkent. Wel leidde het ertoe dat de EU in december aankondigde dat de toetredingsonderhandelingen met Servië in januari 2014 zouden beginnen. De dialoog tussen beide partijen gaat intussen verder en zal naar verwachting nog een lange tijd duren.

Midden-Oosten

Nederland is zeer betrokken bij het Midden-Oosten. Vanuit de Internationale Veiligheidsstrategie bestaat blijvende zorg over de toegenomen instabiliteit in het Midden-Oosten. Specifieke aandacht was er voor onder meer de burgeroorlog in Syrië, de impact van het Israëlijs-Palestijns conflict en het Iraanse raketprogramma. Daarnaast wordt onderkend dat de terroristische dreiging in Nederland en tegen Nederlandse belangen in het buitenland voornamelijk komt uit jihadistische hoek in het Midden-Oosten (en Noord-Afrika). Ook wordt geconstateerd dat de EU een essentiële gesprekspartner is bij regionale veiligheidsonderwerpen als Iran en het vredesproces in het Midden-Oosten.

Nederland levert al langere tijd een (militaire) bijdrage aan verschillende missies in het Midden-Oosten. Nederland neemt deel aan de VN-missies UNTSO (*United Nations Truce Supervision Organization*) en UNDOF (*United Nations Disengagement Observer Force*) in met name de grensgebieden tussen Israël, Syrië en Libanon. Daarnaast heeft Defensie eind 2012 twee Patriot luchtverdedigingssystemen in Turkije geplaatst. Dat gebeurde om de bevolking te beschermen tegen mogelijke raketaanvallen uit Syrië. Deze systemen zullen ook in 2014 aanwezig zijn. De MIVD deed onderzoek naar mogelijke dreigingen vanuit extremistische groeperingen tegen deze missies. De MIVD volgt ook de situatie in de Palestijnse Gebieden nauwgezet onder meer vanwege de internationale en regionale politiek-militaire implicaties van het Midden-Oosten Vredesproces (MOVP). Bovendien zijn Nederlandse militairen betrokken bij de zogeheten *Security Sector Reform* in de Palestijnse Gebieden. Daarnaast neemt Nederland deel aan de MFO (*Multinational Force & Observers*) in de Sinai (Egypte).

De instabiliteit is in delen van deze strategisch zeer belangrijke regio toegenomen. De MIVD besteedde veel aandacht aan de militair-politieke ontwikkelingen, waarbij het conflict in Syrië op de voorgrond stond.

Syrië / Libanon

De aanhoudende strijd in Syrië en de negatieve effecten hiervan op Libanon zijn aanhoudend onderwerp van onderzoek. Op dit onderwerp werken MIVD en AIVD nauw samen. Het onderzoek behelst vrijwel alle aspecten die verband houden met de politiek-militaire situatie in deze landen. De strijd woedt met uiteenlopende intensiteit in vrijwel geheel het land. Zowel het bewind als de vele strijdgroepen maken gebruik van alle hun ter beschikking staande militaire middelen. Beide kampen kunnen hierbij rekenen op met name materiële steun van landen in de regio. Een zorgpunt vormt het feit dat Syrië een populaire bestemming is gaan vormen voor internationale jihadisten, onder wie Nederlandse.

Buitenwijken van Damascus werden in de nacht van 21 augustus 2013 getroffen door een aanval met chemische wapens die de wereld schokte. De getroffen wijken vormden al maanden een strijdtoneel van de gewapende oppositie en de troepen van het Syrische regime. Hoewel het aantal slachtoffers niet met zekerheid is vastgesteld, betrof het hier de grootste aanval met chemische strijdmiddelen na de beruchte gifgasaanval in de Koerdische plaats Halabja, in maart 1988, door het bewind van Saddam Hoessein. Na onderzoek door een team van de Verenigde Naties (VN) is vastgesteld dat bij de aanval het strijdmiddel sarin is ingezet. Sarin is een zenuwblokkerend middel dat bij een geringe dosis al dodelijk is.

De aanval op 21 augustus 2013 volgde op een reeks incidenten waarbij het regime en de gewapende oppositie elkaar over en weer beschuldigden van het gebruik van chemische wapens. Niet lang na de aanval heeft Syrië zich aangesloten bij de *Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons* (OPCW) en zich verplicht aan het Verdrag Chemische Wapens. Syrië heeft zich hiermee verplicht zijn chemische wapenvoorraden te vernietigen, alsmede de faciliteiten waarmee deze wapens kunnen worden geproduceerd. Volgens de planning van de OPCW moet de vernietiging van het Syrische chemische wapenarsenaal voor 30 juni 2014 een feit zijn.

Op het gebied van *cyber security* is het aan het Assad-regime gelieerde hackerscollectief *Syrian Electronic Army* (SEA) er verschillende keren in geslaagd om met *hacks* bij een breed en internationaal publiek de aandacht op zich te vestigen. De SEA heeft diverse cyberaanvallen uitgevoerd op westerse media, waaronder The Guardian, The New York Times en CNN. Ook overheidssites in Qatar en verschillende twitter-accounts waren doelwit van de SEA. Doel van dergelijke acties is vooral verwarring stichten en de getroffen organisaties en personen imago- en reputatieschade te berokkenen. De effecten kunnen aanzienlijk zijn. Na een *hack* op het Twitter-account van Associated Press zonden aanvallers tweets de wereld in over een aanslag op het Witte Huis waarbij president Obama gewond geraakt

zou zijn. Dit leidde tot een tijdelijke val van 143 punten op de Dow Jones index. De capaciteit van SEA is ook ingezet tegen militair relevante doelen.

De voortdurende crisis in Syrië heeft negatieve gevolgen voor de politieke en veiligheidssituatie in Libanon. Zeker sinds de significante militaire bijdrage van Hezbollah aan de overwinning van het bewind van Assad in de strijd om de Syrische plaats al-Qusair in juni 2013 is de veiligheidssituatie in het land sterk verslechterd. Uit wraak voor het optreden van het sjiitische Hezbollah in Syrië plegen salafi-jihadistische groeperingen geregeld bomaanslagen in sjiitische wijken van Beiroet. Daarnaast lopen bestaande spanningen tussen bevolkingsgroepen met tegengestelde meningen over de situatie in Syrië steeds vaker uit op gewelddadigheden, zoals in de stad Tripoli. De nationale politiek bevindt zich al maandenlang in een impasse. Het kabinet is sinds maart 2013 demissionair. Een meerderheid van de politieke partijen boycot het parlement vanwege de eisen die een aantal partijen stelt in de kabinetsformatie.

Palestijnse Gebieden

Op 14 augustus 2013 zijn de vredesbesprekingen tussen de Palestijnse Autoriteiten en Israël hervat. De onderhandelaars hebben zichzelf tot april 2014 de tijd gegeven om tot een overeenkomst te komen. De Palestijnen zijn onderling verdeeld. De dominante partij binnen de regering van de Palestijnse gebieden op de Westelijke Jordaanoever, Fatah, heeft de gesprekken hervat zonder instemming van Hamas. Laatstgenoemde heeft de macht in Gaza in handen. Hoewel de partijen al in 2011 een verzoeningsovereenkomst ondertekenden die mede had moeten leiden tot het ontstaan van een Palestijnse eenheidsregering, zijn de tegenstellingen sindsdien niet verdwenen, maar door regionale ontwikkelingen versterkt. Hamas steunde de regerende Egyptische Moslimbroederschap, terwijl Fatah de militaire staatsgreep van juli 2013 erkende waarbij president Morsi werd afgezet. Ook intern zijn beide partijen verdeeld. Zo leidt de hervorming van het bestuurlijke en juridische systeem op de Westelijke Jordaanoever binnen Fatah tot onenigheid.

Egypte

Naar aanleiding van de teleurstellende economische ontwikkeling onder president Morsi en de steeds verslechterende veiligheidssituatie in het land pleegde het Egyptische leger begin juli 2013 een staatsgreep en stelde een interim-regering aan. De meeste politieke partijen en een groot deel van de bevolking steunden het leger hierin. De belangrijkste taak van de nieuwe regering is het opstellen van een nieuwe grondwet en het uitschrijven van nieuwe parlements- en presidentsverkiezingen. Het leger heeft sinds de staatsgreep haar positie in de Egyptische samenleving met geweld versterkt. Vooral leden van de voorheen regerende Moslimbroederschap, die de staatsgreep

als onwettig blijven zien, zijn daar het slachtoffer van. Veel prominente leden van de Moslimbroederschap zijn in de gevangenis beland.

De politieke instabiliteit en de sociale onrust geven jihadisten de gelegenheid om vanuit de Sinaï, een gebied waar de Egyptische overheid van oudsher al weinig zeggenschap heeft, aanslagen te plegen in het land. Het leger probeert door militaire operaties het gebied onder controle te krijgen. De activiteiten van deze jihadisten vormden geen specifieke bedreiging voor de *Multinational Force and Observers* (MFO) missie waar Nederland met vier militairen aan bijdraagt.

De terroristische dreiging in de zone van het Suezkanaal was onderwerp van onderzoek door de MIVD. Eenheden van de Koninklijke Marine passeerden het Suezkanaal met enige regelmaat onder meer vanwege de deelname aan de anti-piraterijmissies bij de Hoorn van Afrika. In augustus 2013 vond een aanslag plaats met een *Rocket Propelled Grenade* (RPG) op een koopvaardijchip. Deze aanslag werd geclaimd door een jihadistisch netwerk. Het Egyptisch leger heeft hierna de veiligheidsmaatregelen rondom het kanaal aangescherpt.

Iran en de Perzische Golf

In het afgelopen jaar evalueerde de MIVD wederom het Iraanse militair-politieke veiligheidsbeleid ten aanzien van de regio. Het beleid behelst de doctrine van strategische afschrikking (en vergelding) en gaat gepaard met potentiële dreigingsaspecten. Dit betreft vooral de veiligheid in de Perzische Golf-regio. Gerapporteerd werd over de politiek-militaire verhouding tussen Iran en de andere Golfstaten, met name de rivaliteit met Saudi-Arabië. De MIVD besteedde voorts aandacht aan de opstelling van Iran ten aanzien van Afghanistan en Irak, en de verhouding met Syrië. Er is frequent verslag gedaan over de toegenomen Iraanse betrokkenheid in diverse vormen bij het regime van president Assad.

De MIVD rapporteerde verder over de militair-economische ontwikkelingen, de opbouw van de krijgsmacht en het veiligheidsregime in Iran. De MIVD volgde in het bijzonder de activiteiten van de Iraanse marine, mede omdat deze zich buiten de regio begeeft. Ook in 2014 zal de aandacht van de MIVD uitgaan naar het strategische veiligheidsbeleid van Iran en de potentiële dreiging die hieraan is verbonden.

In november 2013 is tussen de zogeheten P5+1 (de Verenigde Staten, Groot-Brittannië, Frankrijk, Rusland, China en Duitsland) en Iran een interim-akkoord bereikt over het Iraanse nucleaire programma. Dit betekende een doorbraak na een decennium onderhandelingen. De afspraken zijn

een eerste stap naar een alomvattende langetermijnoplossing en zijn vooral gericht op het limiteren van de Iraanse verrijkingcapaciteit en uraniumvoorraden, een bouwstop voor een zwaarwaterreactor en betere mogelijkheden voor internationaal toezicht. In ruil hiervoor zal een deel van de heersende sancties tegen Iran worden verlicht. Het akkoord is niet gericht op een volledige ontmanteling van het Iraanse verrijkingprogramma en bevat ook geen expliciete afspraken over de mogelijk militaire dimensie van het nucleaire programma. De heersende verdenkingen omtrent dit laatste aspect worden door het interim-akkoord dan ook niet weggenomen. Een kritische beschouwing van de ontwikkelingen rondom het Iraanse nucleaire programma blijft daarom geboden.

De MIVD volgt de Perzische Golf-regio vanwege de belangrijke geostrategische positie en het belang voor het Westen. Centraal staat de opstelling van de *Gulf Co-operation Council* (GCC), alsook die van de individuele lidstaten (Bahrein, Koeweit, Oman, Qatar, Saudi-Arabië, Verenigde Arabische Emiraten en Oman). De MIVD rapporteerde voornamelijk over de militair-politieke verhouding tussen de GCC en Iran. Daarnaast is de (militaire) betrokkenheid van Saudi-Arabië en Qatar bij regionale kwesties, bovenal de situatie in Syrië, onder de loep genomen.

Afrika

Afrika heeft twee gezichten: het continent biedt steeds meer economische kansen, maar tegelijkertijd blijven grote veiligheidsrisico's bestaan. Dit manifesteert zich duidelijk in West-Afrika, waar sterke economische ontwikkeling in enkele landen hand in hand gaat met onder andere gewapende overvallen op schepen in de Golf van Guinee en opkomend fundamentalisme. Vooral de Westelijke Sahel is een toenemend instabiele zone. De Hoorn van Afrika kent een lange geschiedenis van lokale, nationale en grensoverschrijdende conflicten die vooruitgang fragiel maken. Het aanpakken van onderliggende oorzaken van extremisme en piraterij duurt lang. Nederland behoudt de focus op deze instabiele regio's in de relatieve nabijheid van Europa. De huidige crisis in de Sahel, een regio in de nabijheid van de EU, genereert fysieke en economische veiligheidsrisico's voor Europa en daarmee ook voor Nederland. In de Hoorn van Afrika zijn instabiliteit en piraterij, in combinatie met onder meer de dreiging die daarvan uitgaat voor de Nederlandse koopvaardij, factoren die een actieve Nederlandse inzet rechtvaardigen. Van de vijftien partnerlanden die het ministerie van Buitenlandse Zaken definieert, liggen er elf in Afrika.

De focus van de Nederlandse militaire inzet en daarmee de operationele ondersteuning van de MIVD verplaatste zich in de loop van 2013 van Afghanistan naar Afrika. Op het Afrikaanse continent werden militairen in verschillende functies ingezet. De MIVD legde de nadruk op de ondersteuning van de Nederlandse (militaire) bijdrage aan UNMISS (*United Nations Mission in South Sudan*), *Sector Security*

Reform in Burundi, ACOTA (*African Contingency Operations and Training Assistance*) in Oeganda en anti-piraterij operaties rond de Hoorn van Afrika (Ocean Shield en ATALANTA). Daarnaast ondersteunde de MIVD in 2013 de besluitvorming rond Nederlandse deelname aan de (verplaatste) Europese trainingsmissie in Mogadishu (EUTM Somalië). Ook werd capaciteit vrijgemaakt voor de inlichtingenondersteuning van de politieke besluitvorming en militaire voorbereiding van de Nederlandse bijdrage aan MINUSMA (*Mission multidimensionnelle Intégrée des Nations Unies pour la Stabilisation au Mali*) in Mali. Voor dit doel werden dreigingsappreciaties en inlichtingenrapporten opgesteld.

West-Afrika

West-Afrika kon worden aangemerkt als de meest instabiele regio van het continent. Niet voor niets is deze regio de gastheer voor circa 25.000 troepen in het kader van VN-vredeshandhaving en vredesopbouw missies in Ivoorkust, Liberia, Mali en Sierra Leone. De meeste landen in de regio werden geteisterd door politieke, economische en humanitaire crises of een combinatie daarvan. De instabiele situatie in de regio wordt versterkt door natuurrampen en door de grote stromen ontheemden en vluchtelingen die de crises in diverse landen hebben gegenereerd. Grensoverschrijdende activiteiten, waaronder de smokkel van wapens, drugs en mensen, waar opstandelingen, jihadistische en criminele netwerken bij betrokken zijn, hebben de toch al preciaire veiligheidssituatie in deze regio verder doen verslechteren.

West-Afrika is niet alleen relevant voor de Nederlandse bijdrage aan militaire operaties. Nederlandse militairen hebben ook deelgenomen aan internationale oefeningen in de regio. Het betrof de jaarlijkse multinationale oefening 'Operatie Flintlock', die onder leiding van het Amerikaanse *Africa Command* (AFRICOM) in de Sahel werd gehouden. Daarnaast heeft de Koninklijke Marine deelgenomen aan de maritieme multinationale oefeningen 'Saharan Express 2013' en 'African Winds 2013', als bijdrage aan de verbetering van de maritieme veiligheid in de regio. De Koninklijke Luchtmacht ondersteunde diverse operaties en oefeningen met luchttransport. In het kader van al deze activiteiten voorzag de MIVD in de behoefte bij (militaire) besluitvormers en uitvoerende eenheden aan situational awareness en specifieke dreigingsappreciaties.

Mali

De militaire interventie in Mali in januari 2013 was een van de belangrijkste ontwikkelingen in de Sahel-regio in het afgelopen jaar. Als gevolg van de politieke en veiligheids crises in 2012, stond Noord-Mali begin 2013 grotendeels onder controle van de jihadistische netwerken al-Qa'ida in de Islamitische Maghreb (AQIM), Ansar al-Din (Verdedigers van het Geloof) en MUJAO (Groep voor

Eenheid en Jihad in West-Afrika). Een offensief van Franse, Malinese en Tjsadische militairen onder de naam 'operatie Serval' verdreef deze jihadistische netwerken uit de bevolkingscentra. Bovendien tekende de Malinese interim-regering in juni 2013 een voorlopig akkoord en een staakt-het-vuren met de Toeareg-rebellengroeperingen die in 2012 de aanzet hadden gegeven tot de veiligheids crisis in Noord-Mali.

In augustus 2013 zijn in Mali presidentsverkiezingen gehouden. Deze werden met glans gewonnen door Ibrahim Boubacar Keita ('IBK'). Zijn partij won ook de parlementsverkiezingen in december, waarmee er een einde kwam aan de interim-periode die volgde op de militaire coup van 22 maart 2012. Met de arrestatie van de belangrijkste plegers van deze staatsgreep van maart 2012 en van corrupte rechters heeft president IBK inmiddels zijn stempel gedrukt op de eerste fase van zijn regeerperiode. Hierdoor trad licht herstel op van de zeer zwakke democratie in Mali. De onbuigzame opstelling van de regering van IBK in de onderhandelingen met de Toeareg-rebellen verhinderde echter de hervatting van de gesprekken en leidde tot een impasse in het vredesproces.

Het succesvolle militaire offensief maakte geen einde aan de dreiging die de jihadistische netwerken vormden in Noord-Mali en de regio. Zo was de groepering al-Muwaqi'un bil-Dima, een afsplitsing van AQIM onder leiding van Mokhtar Bel-mokhtar, verantwoordelijk voor een gijzelingsactie bij een gasinstallatie nabij de Algerijnse plaats In Amenas, waarbij ook westerse werknemers om het leven kwamen. In mei 2013 vonden in Niger twee vrijwel simultaan uitgevoerde aanslagen plaats op een Nigerees legerdoel en een Franse uraniummijn. Deze aanslagen werden uitgevoerd door een samenwerking van al-Muwaqi'un bil-Dima en MUJAO, die later in 2013 officieel fuseerden. Ook in Mali zelf vonden aanslagen plaats, waaronder op doelen van MINUSMA, voornamelijk met *Improvised Explosive Devices* (IED's) en indirecte beschietingen met 122mm-raketten.

De *Economic Community of West African States* (ECOWAS)-missie AFISMA (*Africanled International Support Mission Mali*) werd op 1 juli vervangen door de VN-stabilisatiemacht MINUSMA. Nederland heeft in november 2013 besloten tot een bijdrage aan deze missie. De circa 380 uit te zenden militairen zullen binnen MINUSMA voornamelijk actief zijn met het verzamelen en analyseren van inlichtingen. Het zwaartepunt van de missie zal in de stad Gao komen te liggen. Naast de VN-missie is ook de EU in Mali actief. De *European Union Training Mission* in Mali (EUTM Mali) leidde drie bataljons van het Malinese leger op. In 2014 zal zij deze trainingen continueren. Ook de Nederlandse krijgsmacht draagt bij aan deze trainingen.

Golf van Guinee

De stijging van maritieme criminaliteit in de Golf van Guinee in 2012 heeft zich in 2013 voortgezet. Hoewel dit fenomeen zich vooral binnen de territoriale wateren van Nigeria voordoet, wordt ook een licht stijgende activiteit aan de kusten van andere West-Afrikaanse landen waargenomen. Dit valt samen met de expansie van de olie-industrie in de regio, waardoor de wateren grenzend aan deze landen nu aantrekkelijke doelwitten voor piraterij zijn.

ECOWAS en AFRICOM hebben aan de bestrijding van maritieme criminaliteit in de Golf van Guinee een hoge mate van prioriteit toegekend. In het kader van het *African Partnership Station (APS)* werd afgelopen jaar de oefening 'African Winds 2013' georganiseerd, waaraan voor Nederland het *Landing Platform Dock Zr. Ms. Rotterdam* en het Korps Mariniers deelnamen. Een aantal West-Afrikaanse landen aan de Golf van Guinee werd bezocht, waarbij anti-piraterij trainingen voor West-Afrikaanse militairen werden verzorgd, zowel op het vasteland als op zee. De gehele reis, inclusief de havenbezoeken, werd met (contra-)inlichtingen ondersteund door de MIVD.

West-Afrika, waaronder de westelijke Sahel en Golf van Guinee, blijft ook in 2014 een belangrijk aandachtsgebied voor de MIVD. Met de Nederlandse deelname aan MINUSMA in Mali zal de MIVD bovendien meer aandacht besteden aan de dreiging tegen Nederlandse (defensie) belangen in deze regio. Daarbij zal de MIVD de activiteiten van AQIM en andere jihadistische groeperingen in Noord-Afrika en de Sahel nauwgezet volgen, alsook de inspanningen ter bestrijding van de risico's van transnationale bedreigingen voor vrede en veiligheid door de ECOWAS, *Mano River Union (MRU)* en het *Comité d'État-major Opérationnel Conjoint (CEMOC)*.⁴

Oost-Afrika

De MIVD deed in 2013 onderzoek naar verschillende landen in Oost-Afrika en specifiek in de Hoorn van Afrika, waarbij ook aandacht is besteed aan de onderlinge dynamiek in deze regio. De staatsgrenzen in de Hoorn van Afrika snijden door omvangrijke politiek-etnische gemeenschappen heen, wat op verschillende plaatsen instabiliteit en conflictpotentieel met zich meebrengt. Daar waar de relatie tussen Sudan en Zuid-Sudan enigszins ontdooid, kwamen interne politieke spanningen in Zuid-Sudan eind 2013 nog tot een eruptie, wat zowel reacties veroorzaakte bij directe buurlanden als bij regionale organisaties welke een bemiddelende rol voor zich zagen weggelegd.

⁴ Een militair samenwerkingsverband tussen Algerije, Mali, Mauritanië en Niger met als doel gezamenlijk de strijd aan te binden tegen het terrorisme, ontvoeringen en illegale handel.

Het belangrijkste veiligheidsprobleem in de Hoorn van Afrika betreft nog altijd de instabiliteit in Somalië. De buurlanden Ethiopië, Kenia en Djibouti hebben politieke, sociale en economische belangen in Somalië en zijn met troepen actief op Somalisch grondgebied. In Kenia zijn de verkiezingen zonder noemenswaardige veiligheidsincidenten verlopen. Ook startte het ICC-proces tegen de vice-president van Kenia. De start van het proces tegen president Kenyatta is gepland voor begin 2014. In Ethiopië bleven ondanks het wegvallen van premier Meles Zenawi in 2012 grote veranderingen in nationaal beleid en de landelijke politiek uit.

De aan al-Qa'ida gelieerde beweging al-Shabaab was onderwerp van onderzoek. De intentie tot het plegen van een grootschalige aanslag in Kenia is door al-Shabaab met de aanslag op het winkelcentrum Westgate in Nairobi in september 2013 in daad omgezet. Kort na de aanslag heeft het netwerk hernieuwde dreigementen geuit voor terroristische aanslagen richting de troepenleveranciers voor de *African Union Mission to Somalia* (AMISOM), te weten Uganda, Burundi, Djibouti, Kenia en Sierra Leone. Van deze landen lijkt Kenia nog altijd het grootste risico te lopen op een (nieuwe) aanslag. De afgelopen jaren vonden regelmatig aanslagen plaats in Kenia die mogelijk door sympathisanten van al-Shabaab zijn gepleegd. Onder meer vanwege de regelmatige havenbezoeken van de Koninklijke Marine aan Mombassa blijft de terroristische dreiging in Kenia ook in 2014 onderwerp van onderzoek door de MIVD.

De MIVD volgt de ontwikkelingen op het gebied van politiek en veiligheid in Somalië en Zuid-Sudan vanwege het uitstralingseffect op de buurlanden.

Somalië

Somalië was geen partnerland, maar Nederland droeg desalniettemin bij aan onder meer veiligheid en rechtsorde, parlementaire ondersteuning en piraterijbestrijding, vooral in multilateraal verband. De Nederlandse inspanningen op het gebied van piraterijbestrijding en de voorgenomen verplaatsing van de EU trainingsmissie voor Somalië (EUTM Somalië) van Uganda naar de Somalische hoofdstad Mogadishu per januari 2014 waren reden voor de MIVD om de politieke en veiligheidsgerelateerde situatie te volgen.

Op politiek gebied is het optimisme dat bij het aantreden van de nieuwe *Somali Federal Government* (SFG) in 2012 heerste, het afgelopen jaar afgezwakt. De SFG heeft buiten Mogadishu weinig zeggenschap, zowel politiek als op veiligheidsgebied, en is nog altijd afhankelijk van de aanwezigheid van AMISOM. Een jaar na aantreden is de premier door het parlement ontslagen en is het kabinet vervangen, wat verdere vertraging heeft opgeleverd in het politieke proces dat in 2016 tot algemene

verkiezingen zou moeten leiden. Daarnaast is er nauwelijks vooruitgang geboekt ten aanzien van de vraag hoe de federale structuur van Somalië, in de grondwet vastgelegd, vorm moet krijgen. De relatie tussen de centrale regering en de regionale besturen blijft moeizaam. Dit vormt een ernstige hindernis voor de politieke en economische ontwikkeling van het land, alsmede voor de opbouw van de veiligheidssector.

In het onderzoek naar de situatie in Somalië worden ook de afzonderlijke gebieden beschouwd. De MIVD volgde onder meer de ontwikkelingen in de (semi-) autonome regio's Puntland, Galmudug, Somaliland en de nieuwe regio Jubba. Puntland en Galmudug zijn relevant omdat deze gebieden de basis vormen voor piraterijnetwerken. De stabiliteit in Puntland is in de loop van 2013 afgenomen, enerzijds omdat president Farole te maken had met groeiende oppositie, anderzijds omdat de activiteiten van al-Shabaab in het gebied toenamen. In Galmudug bleef de situatie instabiel, met name omdat het bestuur onvoldoende in staat was het gebied te controleren. De ontwikkelingen in Somaliland en Jubba zijn van invloed op de stabiliteit van Somalië als geheel. In de regio Jubba is de situatie evenmin stabiel, onder andere omdat een deel nog altijd in handen is van al-Shabaab. Hoewel het positief is dat sinds 2012 onderhandelingen plaatsvinden tussen het separatistische en relatief stabiele Somaliland en de centrale Somalische regering, hebben deze nog niet tot concrete resultaten geleid.

Ondanks de terreinwinst door AMISOM in 2012, vonden er in 2013 nog altijd veel geweldsincidenten plaats in zuid en centraal Somalië. AMISOM is niet in staat gebleken de greep op het veroverde gebied daar te vergroten. De veiligheidssituatie in Somalië, inclusief Mogadishu, is daarmee het afgelopen jaar niet verbeterd.

Het afgelopen jaar was al-Shabaab zeer actief met aanslagen in Mogadishu, maar ook in de zuidelijke regio's en Puntland. Ondanks de aanwezigheid van AMISOM en de *Somali National Forces* (SNF) in de grote steden, lijkt al-Shabaab nog steeds voldoende voortzettingsvermogen te hebben om de Somalische overheid en haar belangen te treffen met aanslagen. Al-Shabaab heeft zich in 2013 in de landelijke gebieden steeds openlijker gemanifesteerd. Ondanks de interne strijd binnen al-Shabaab, waardoor veel jihadisten Somalië hebben verlaten, had het netwerk een aanzuigende werking voor geradicaliseerde jongeren uit de regio en uit westerse landen.

Wateren rond de Hoorn van Afrika

Bedreigingen van strategische aanvoerroutes raken aan de Nederlandse positie van doorvoerland naar het Europese achterland. Daarom ligt de prioriteit van de Nederlandse inzet in Somalië op

piraterijbestrijding en stabilisatie van het land; het een kan niet los gezien worden van het ander. Een duurzame oplossing voor het probleem van piraterij ligt uiteindelijk niet op zee, maar op land.

De dalende trend van 2012 van het aantal piraterijgerelateerde incidenten heeft doorgezet: van respectievelijk ongeveer 90 tot een kleine 20 incidenten. De laatste succesvolle kaping van een koopvaarderschip dateert van mei 2012. De schepen die nog voor de Somalische kust liggen, zijn niet meer in staat weg te varen. In totaal zijn er nog rond de 50 mensen gegijzeld.

Een combinatie van verschillende, deels preventieve, tegenmaatregelen is verantwoordelijk voor de enorme daling van het aantal piraterijgerelateerde incidenten. Aan boord van de koopvaardersschepen worden steeds vaker preventieve beveiligingsmaatregelen genomen, de zogenaamde *Best Management Practices* (BMP's) die ervoor zorgen dat piraten moeilijker aan boord kunnen komen. Ook het aan boord plaatsen van bewapende *Vessel Protection Detachments* (VPD's) of particuliere beveiligers weerhoudt piraten er steeds vaker van om schepen aan te vallen. Piraten breken de aanval af wanneer gericht vuur wordt uitgebracht. Naast de preventieve maatregelen aan boord van koopvaardersschepen draagt het monitoren en uitschakelen van zogenaamde *Pirate Action Groups* (PAGs) door de patrouillerende marineschepen positief bij aan piraterijbestrijding.

Ook op het Somalische vasteland zijn er inspanningen geweest om piraterij terug te dringen. In algemene zin kan worden gesteld dat de effecten hiervan waarschijnlijk in het niet vallen bij de hierboven beschreven effecten van de beveiligingsmaatregelen en de marinepresentie op zee. In veel gebieden zijn de lokale piratenmilities te sterk vertegenwoordigd en is de invloed van de nationale of lokale overheden te gering. Daarbij ontberen de laatsten de middelen om tegenwicht te bieden aan piraterij door effectieve strijd te leveren of alternatieve bronnen van inkomsten te bieden.

De MIVD constateert bij piraterijgerelateerde netwerken nog steeds de intentie om schepen te kapen en activiteiten die hiervoor zijn bedoeld. De hoofdoorzaken en randvoorwaarden voor piraterij vanaf de Somalische kust zijn vrijwel ongewijzigd. In grote lijnen zijn dit armoede, een afwezige overheid en een locatie nabij een van de belangrijkste scheepvaartroutes ter wereld. Het gevaar voor incidentele aanvallen blijft daarom in 2014 bestaan. Onvoldoende beveiligde koopvaardersschepen in de wateren rondom de Hoorn van Afrika lopen nog steeds het risico om gekaapt te worden.

Defensie heeft in 2013 haar deelname aan de maritieme missies van de Europese Unie (EU), ATALANTA en EUCAP NESTOR, en de NAVO, Ocean Shield, rondom het Arabisch Schiereiland en de

Hoorn van Afrika gecontinueerd. In 2014 wordt de inzet voortgezet. Deze missies zijn bedoeld om humanitaire transporten te beschermen en de vrije scheepvaart te waarborgen door bestrijding van piraterij. De MIVD heeft deze missies het afgelopen jaar ondersteund met diverse (contra-) inlichtingenproducten. Daarnaast zijn door Defensie VPD's aan boord van koopvaardijsschepen geplaatst. Ook deze inzet is door de MIVD ondersteund.

Zuid-Sudan

Vanwege de Nederlandse deelname aan de VN-missie in Zuid-Sudan (UNMISS) en het Europese programma voor het beveiligen van de internationale luchthaven in Juba (EUVASEC) besteedde de MIVD aandacht aan de ontwikkelingen in deze jonge staat, die sinds 9 juli 2011 onafhankelijk is van Sudan.

Gedurende het jaar verbeterden de bilaterale betrekkingen tussen Zuid-Sudan en Sudan en werden diverse, al eerder afgesloten, akkoorden bekrachtigd en deels geïmplementeerd. Vooral de herstart van de olieproductie in de Zuid-Sudanese olievelden zorgde voor een verbetering van de betrekkingen met Sudan, dat net als Zuid-Sudan zelf in economisch zwaar weer verkeerde. Beide staten stelden een *Safe Demilitarised Zone* (SDMZ) in, welke een militaire confrontatie zoveel mogelijk moet voorkomen. Ook dient deze zone om eventuele hulp aan rebellenbewegingen vanuit het buurland tegen te gaan. Tegelijkertijd bleven oude thema's onopgelost. Zo werd de status van de betwiste Abyei regio nauwelijks constructief besproken en hielden de gevechten tussen de SAF en de noordelijke tak van de SPLA (de SPLA-N) aan.

Naast de perikelen met Sudan hadden lokale conflicten het afgelopen jaar een grote invloed op de veiligheidssituatie in Zuid-Sudan. Tribale twisten werden in het gehele land waargenomen en zetten de autoriteiten aan om te starten met een door het leger uitgevoerd ontwapeningsprogramma in diverse deelstaten. Vooral de ontwapening in de deelstaat Jonglei werd, gekoppeld aan een intern vredesinitiatief, breed opgezet om de verschillende conflicten in deze deelstaat te beteugelen. Jonglei werd nog geplaagd door een lokale rebellie en diverse stammentwisten. Hoewel de tribale conflicten in intensiteit zijn afgenomen, is het onwaarschijnlijk dat het vredesinitiatief de oorzaken van het lokale geweld voldoende heeft geadresseerd.

De politieke stabiliteit in Zuid-Sudan als gevolg van de alleenheerschappij van de *Sudan People's Liberation Movement* (SPLM) nam af. Dit was onder meer het gevolg van de steeds verdergaande consolidatie van de macht van president Salva Kiir, die steeds meer een dictatoriaal karakter kreeg. Als gevolg van interne spanningen binnen de SPLM, leidde deze koers eind december tot ernstige

geweldsincidenten en een nieuwe rebellie. De strijd die hieruit volgde trof met name de deelstaten Jonglei en Unity waarbij het regime in Juba een hoofddoel vormde. Verder dwong de aanhoudende economische malaise het kabinet wederom tot forse bezuinigingen op alle sectoren behalve Defensie. De toenemende kritiek op de SPLM-regering werd deels door de toenemende media-censuur gesmoord.

Centraal-Afrika

De MIVD bleef aandacht houden voor de ontwikkelingen in met name het oosten van de Democratische Republiek Congo, vanwege de mogelijke *spillover*-effecten van de groeiende onveiligheid daar voor de Nederlandse militaire bijdrages aan het *security sector development*-programma (SSD) in Burundi en het ACOTA-programma in Burundi en Uganda. Met name het aanpakken van de rebellen-groepering M23 beïnvloedde de veiligheidssituatie sterk. De vermeende rol van Rwanda in dit deel van Congo zorgde voor oplopende politieke spanningen in het gebied. Ook besteedde de MIVD aandacht aan gewelddadige rebellieën in de grondstofrijke Centraal Afrikaanse Republiek, die eind vorig jaar aanleiding gaven tot een internationale interventie. Ook de aanhoudende gewelddadige spanningen aldaar kenden een *spillover* naar de directe buurlanden.

Azië

Afghanistan

De MIVD richtte zich primair op de ontwikkelingen in de provincie Kunduz om met inlichtingen de uitvoering van de Geïntegreerde Politie-trainingsmissie (GPM) in Afghanistan te ondersteunen. De Nederlandse GPM is in juli 2013 beëindigd en aansluitend heeft de redeployment van de politietrainingsgroep plaatsgevonden welke zonder significante incidenten is verlopen. De MIVD stelde dreigingsappreciaties op voor onder meer de verschillende districten en routes waar Nederlandse eenheden gebruik van maakten. De (contra-)inlichtingenanalyses gaven inzicht in de operationele omstandigheden in de provincie Kunduz, maar vormden ook een element voor de evaluatie van de GPM.

Met de beëindiging van de Nederlandse Politietrainingsmissie in de provincie Kunduz, is de aandacht van de MIVD verlegd naar nationale en strategische ontwikkelingen in Afghanistan, zoals de Afghaanse verkiezingen in 2014, een mogelijke politieke oplossing voor het conflict in het land, de omvangrijke Taliban-organisatie en de beïnvloeding van de Afghaanse veiligheidssituatie door de belangrijkste buurlanden. Afghanistan is nog altijd een partnerland binnen het Buitenlandbeleid

van Nederland. Bovendien bleven de Nederlandse F-16's en de bijdrage aan hoofdkwartieren ook na juli 2013 gehandhaafd. Daarnaast zijn er nog enkele Nederlanders actief binnen de politiemissie van de EU, EUPOL. Ook participeert Nederland nog altijd in UNAMA, een politieke VN-missie op verzoek van de Afghaanse regering die zich richt op onder meer democratisering, mensenrechten en *rule of law*.

In Afghanistan is in 2013 het geweld afgenomen ten opzichte van dezelfde periode in 2012. Deze afname is grotendeels te verklaren door een sterke daling van het geweld in het traditioneel onrustige zuiden. In het noorden is het geweld relatief sterk gestegen, dit blijft echter maar 4 procent van het landelijk aantal incidenten.

De toename van het geweld in het noorden is naast de verminderde aanwezigheid en invloed van ISAF in 2013, waarschijnlijk toe te schrijven aan de pogingen van lokale veiligheidstroepen om hun invloed uit te breiden in gebieden waar de *insurgency* relatief sterk aanwezig is. De MIVD heeft geen indicaties dat het vertrek van de Nederlanders uit Kunduz directe gevolgen heeft gehad voor de veiligheidssituatie. De hiervoor genoemde trends hadden zich dan ook al voor het vertrek van de Nederlandse eenheden ingezet en hebben zich na het vertrek van de Nederlanders voortgezet.

De MIVD onderkent dat de Taliban zich nadrukkelijk voorbereiden op het dubbele transitiejaar 2014 waarin de presidentsverkiezingen plaatsvinden en de ISAF-missie wordt beëindigd. Hierbij is het verontrustend dat de MIVD heeft geconstateerd dat de Taliban geleidelijk hun invloed weer uitbreiden en in vergelijking met voorgaande jaren een groeiende bewegingsvrijheid hebben, zeker in de rurale gebieden. De huidige ontwikkelingen dragen bij aan het vermogen van de Taliban om na het vertrek van ISAF een rol van betekenis te spelen in het Afghaanse machtsspel. Het vroegtijdig verstoren van verkiezingsactiviteiten en het creëren van een gevoel van onveiligheid bij de bevolking speelt hierbij een prominente rol.

De MIVD heeft ook onderzoek gedaan naar de optie van een politieke oplossing met de Taliban. Een ogenschijnlijk belangrijke stap binnen het vredesproces is de vrijlating van mullah Abdul Ghani Berader. Zijn vrijlating heeft echter vooralsnog geen positief effect gehad. Daarnaast stelde de MIVD vast dat binnen de Taliban steeds minder animo bestaat om op korte termijn een politieke oplossing na te streven. Een definitieve politieke oplossing is in 2013 niet significant dichterbij gekomen. Wederom heeft de MIVD een negatieve rol van enkele omliggende landen bij de ontwikkelingen in Afghanistan onderkend.

Oost Azië

De groei en toenemende invloed van landen in onder meer Azië, zoals vooral China, staat momenteel aan de basis van een opkomend multipolair systeem. Het aandeel van China in de wereld-economie is de afgelopen jaren verveelvoudigd. Het defensiebudget van China is groeiende, in tegenstelling tot de budgetten van de meeste Westerse landen. China volgt de Amerikaanse technologische vooruitgang met investeringen in vliegdekschepen en ruimtevaart. Noord-Korea blijft ondertussen gestaag doorwerken aan de ontwikkeling van nucleaire wapens en lange afstands-raketten en bezigt bij tijd en wijlen stevige oorlogsretoriek. Voor Nederland is de proliferatie van massavernietigingswapens en rakettechnologie reden tot zorg.

China

Het jaar 2013 stond voor China vooral in het teken van politieke en economische hervormingen en verdere machtsconsolidatie door president Xi Jinping, die in november 2012 reeds verkozen was tot secretaris-generaal van de Chinese Communistische Partij en voorzitter van de Centrale Militaire Commissie. In die laatste hoedanigheid heeft hij de leiding over de *People's Liberation Army (PLA)*. Hoewel de interne stabiliteit en economische ontwikkeling ook onder het nieuwe Chinese leiderschap de hoogste prioriteit hadden, koos China onder Xi een assertievere internationale koers dan daarvoor, zowel in de eigen regio als daarbuiten.

In de eigen regio bepaalden aanhoudende incidenten met Japan over de Senkaku-/Diaoyu-eilanden gedurende het gehele jaar 2013 de relatie tussen Beijing en Tokyo. Eind 2013 stelde China een luchtvaartidentificatiezone in boven een groot deel van de Oost-Chinese Zee, hetgeen de irritatie van Zuid-Korea wekte. Daarentegen bleef het, in tegenstelling tot 2012, opmerkelijk kalm in de Zuid-Chinese Zee. China's uitgebreide, maar ambigue territoriale claims aldaar, leidden er in 2013 toe dat de Filipijnen deze claims ter arbitrage voor het Zeerechttribunaal bracht. Dit was zeer tegen de wens van China, dat geen internationale bemoeienis wenst en de arbitragezaak bij voorbaat van de hand wees. Alle partijen wachten af of het tribunaal zich bevoegd acht uitspraak te doen in de door de Filipijnen aanhangig gemaakte zaak.

Buiten de eigen regio nam de aanwezigheid van China in Afrika en het Midden-Oosten op politiek, economisch en militair terrein de afgelopen jaren sterk toe. De noodzaak voor China om zijn energie- en grondstoffenvoorziening veilig te stellen, het zoeken naar afzetmarkten voor Chinese producten en China's wens gezien te worden als een (verantwoordelijke) grootmacht zijn hiervoor de belangrijkste drijfveren. China opereert in gebieden waar Nederlandse eenheden ook actief zijn.

Zo neemt China deel aan de antipiraterijoperaties in de Hoorn van Afrika en aan de VN-missie MINSUMA in Mali.

Bij China's assertievere internationale houding past een blijvend belang bij modernisering van de krijgsmacht. Daarbij lag de nadruk op uitbreiding van die militaire capaciteiten die China in staat stellen steeds verder van het Chinese vasteland te opereren. In dat kader was er op maritiem vlak een aantal belangrijke ontwikkelingen. Zo handhaafde China het hoge tempo van de vlootmodernisering en doorliep het eerste Chinese vliegdekschip Liaoning een intensief oefenprogramma. Ook maakten de Chinezen voor het eerst commercieel gebruik van de economisch en politiek steeds belangrijker wordende Noordpool-route naar Europa, nadat ze die in 2012 al met een ijsbreker hadden verkend. Het Arctisch gebied is van toenemend economisch belang in het Chinese buitenlandbeleid.

China heeft zich verder ontwikkeld tot een militaire grootmacht die in staat is steeds meer technisch geavanceerde wapensystemen te ontwikkelen. China biedt deze ook actief aan op de exportmarkt. De Chinese defensie-industrie ontwikkelde zich in de afgelopen jaren van een kopieerindustrie van vooral Sovjet-Russisch materieel tot een industrie die zelfstandig wapensystemen kan ontwikkelen en produceren. China kan inmiddels wapensystemen produceren die tenminste gelijkwaardig, en waarschijnlijk ook goedkoper zijn, dan vergelijkbare Russische wapensystemen. In sectoren waar nog onvoldoende technische kennis voorhanden is om bepaalde componenten te ontwikkelen, worden deze in andere landen (waaronder ook westerse) verworven.

In 2013 besteedde de MIVD aandacht aan de opbouw van Chinese cybercapaciteiten. Van deze capaciteiten gaat een dreiging uit. Wereldwijd is grootschalige digitale spionage afkomstig uit China onderkend, welke zich richt op uiteenlopende sectoren. De onderkende activiteiten hebben onder meer tot doel het verkrijgen van militair relevante informatie.

Noord-Korea

Het Noord-Koreaanse nucleaire programma, de daaraan gelieerde overbrengingsmiddelen en de rol die het land speelt in de proliferatie van daaraan gerelateerde kennis en middelen bleven in 2013 reden tot zorg. In februari 2013 voerde Noord-Korea een derde kernproef uit. Daarnaast kondigde Noord-Korea aan dat het bepaalde nucleaire installaties zou herstarten om zijn kernwapenarsenaal uit te breiden. Met deze kernproef, de herstart van nucleaire installaties en zijn oorlogszuchtige retoriek maakt Noord-Korea wederom duidelijk dat het zich niets aantrekt van internationale druk en dat het onverminderd doorgaat met de ontwikkeling van zijn nucleaire programma en zijn ballistische raketprogramma.

Latijns-Amerika

Venezuela

Vanwege de nabijheid van de Benedenwindse Eilanden, Aruba, Curaçao en Bonaire, is Venezuela het grootste buurland van het Koninkrijk der Nederlanden. Ontwikkelingen en/of gebeurtenissen in dit land kunnen daarom van invloed zijn op Nederlandse belangen. Sinds het overlijden van president Hugo Chávez op 5 maart 2013 is de economische situatie in het land verder verslechterd en is de polarisatie tussen de regerende partij, de PSUV, en de Venezolaanse oppositie toegenomen. De huidige president, Nicolás Maduro, mist de maatschappelijke steun die zijn voorganger wel genoot. Verder zet het land de modernisering en opbouw van de nationale strijdkrachten onverminderd voort. Dit gebeurt met militair materieel dat met name van China en Rusland is gekocht.

President Maduro slaat een minder felle toon tegen het Westen aan dan Chávez en onder het presidentschap van Maduro zijn de banden met Nederland aangehaald. Met de minder stabiele situatie in Venezuela, die naar alle waarschijnlijkheid in 2014 eerder slechter dan beter zal worden, en de mogelijke effecten hiervan voor de regio, blijft het noodzakelijk voor de AIVD en MIVD om de ontwikkelingen aldaar te blijven volgen en de Nederlandse overheid te voorzien van informatie hierover.

Hoofdstuk 4 | Verantwoorden

Het publiekelijk verantwoording afleggen over beleid is de gulden regel van het democratisch proces. Er zijn echter uitzonderingen op deze regel. In het openbaar verantwoording afleggen is voor Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten niet mogelijk vanwege de noodzaak de werkwijze, de bronnen en het actuele kennisniveau geheim te houden. Dat staat op gespannen voet met het democratisch stelsel. Daarom zijn er mechanismen ontwikkeld die controle op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten waarborgen.

RIV

De Raad voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (RIV) is een onderraad van de Ministerraad. Onder leiding van de minister-president bespreken de vice-premier (tevens minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid) en de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Buitenlandse Zaken, Veiligheid & Justitie en Defensie inlichtingen- en veiligheidsvraagstukken. De vergaderingen van de RIV worden voorbereid in het Comité Verenigde Inlichtingendiensten Nederland (CVIN).

CVIN

Het CVIN staat onder leiding van de coördinator voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, tevens secretaris-generaal van het ministerie van Algemene Zaken. Medio 2013 is het CVIN uitgebreid met de Secretaris-Generaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, voor het kerndepartement van Defensie is de Secretaris-Generaal lid, voor het ministerie van Veiligheid en Justitie is dat de Nationale Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid en voor het ministerie van Buitenlandse Zaken, de Directeur-Generaal Politieke Zaken. De directeur MIVD en het hoofd AIVD zijn eveneens lid van het CVIN.

GCT

Daarnaast is er het Gezamenlijk Comité Terrorisme bestrijding (GCT). Het GCT komt iedere maand bijeen en wordt voorgezeten door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV). Het dreigingsbeeld en andere terrorisme gerelateerde onderwerpen worden daar besproken. De MIVD levert, naast andere organisaties, een bijdrage aan dit dreigingsbeeld.

VCD en CIVD

De minister van Defensie draagt de politieke verantwoordelijkheid voor het functioneren van de MIVD en legt daarover verantwoording af in het parlement. Dit gebeurt zoveel als mogelijk in de openbaarheid. Openbare informatie wordt gedeeld met de Vaste Commissie Defensie (VCD).

Gerubriceerde informatie deelt de minister met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CIVD) van de Tweede Kamer.

De CIVD is belast met de parlementaire controle op de geheime aspecten van het overheidsbeleid rond de AIVD en de MIVD. De voorzitters van de verschillende fracties zijn lid van de commissie. De commissie vergadert in beslotenheid, omdat de door de verantwoordelijke bewindspersonen verstrekte inlichtingen geheim zijn. De commissie doet jaarlijks verslag van haar werkzaamheden aan de Kamer. Dit schriftelijk verslag bestaat uit een openbaar en een gerubriceerd deel. De CIVD vergadert regelmatig met de minister van Defensie, waarbij ook de secretaris-generaal van Defensie en de directeur van de MIVD aanwezig zijn. Het gerubriceerd jaarplan, het gerubriceerd jaarverslag en de tussentijdse rapportage van de MIVD over de uitvoering van het jaarplan zijn een vast onderwerp van overleg.

CTIVD

De Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) is een onafhankelijke commissie, belast met het toezicht op de rechtmatigheid van de uitvoering van de Wiv 2002. De CTIVD heeft in 2013 op verzoek van de Tweede Kamer een onderzoek aangekondigd naar de gegevensverwerking van AIVD en MIVD op het gebied van telecommunicatie. Dit rapport is 11 maart 2014 aangeboden aan het parlement.

Notificatieverplichting

De notificatieverplichting houdt in dat vijf jaar na de beëindiging van de daadwerkelijke uitoefening van enkele specifieke bijzondere bevoegdheden wordt onderzocht of daarvan verslag kan worden uitgebracht aan de persoon bij wie de bevoegdheid is uitgeoefend. De notificatieplicht geldt alleen voor de inzet van bijzondere bevoegdheden op personen vanaf de inwerkingtreding van de Wiv 2002, op 29 mei 2002. Dit betekent dat vanaf 29 mei 2007 de notificatieplicht uitvoering heeft gekregen. Tot op heden heeft de notificatieonderzoek niet geleid tot het uitbrengen van een notificatieverslag. De CTIVD wordt over de uitvoering van de notificatieverplichting geïnformeerd.

Verzoek om kennisneming

Het is mogelijk voor particulieren om kennis te nemen van eventueel bij de MIVD vastgelegde gegevens. Indien deze gegevens niet langer actueel zijn voor de taakuitvoering van de MIVD komen deze in aanmerking om te worden verstrekt. Er is wel een beperking ten aanzien van de verstrekking: de bronnen en de werkwijze van de MIVD mogen niet worden onthuld door de verstrekking.

Persoonsgegevens van derden worden alleen verstrekt aan derden wanneer het gaat om gegevens betreffende de overleden echtgenoot, geregistreerd partner, kind of ouder van de aanvrager.

In 2013 zijn 136 verzoeken tot kennisneming ingediend. Daarvan zijn er 108 afgehandeld. Daarnaast zijn er 4 verzoeken uit 2012 in 2013 afgehandeld.

Van de in 2013 ontvangen en afgehandelde verzoeken hadden er 95 betrekking op eventueel aanwezige gegevens over de verzoeker zelf en 4 verzoeken betroffen de gegevens over overleden familieleden. De overige afgehandelde inzageverzoeken hadden betrekking op diverse bestuurlijke aangelegenheden.

In 2013 is 21 maal bezwaar ingediend tegen eerder genomen besluiten op verzoeken op kennisneming. Daarvan zijn er 11 reeds afgehandeld, de overige worden in 2014 afgehandeld. Van de 11 afgehandelde bezwaarzaken zijn er 5 (deels) gegrond en 5 ongegrond verklaard. Een bezwaar is ingetrokken.

Klachten

Met een klacht over (vermeend) optreden van de MIVD kan een persoon zich richten tot de minister van Defensie. Bij de behandeling van de klacht heeft de CTIVD een adviserende rol. Indien een klachtindiener zich niet kan vinden in de afhandeling van de klacht door de minister van Defensie kan hij zich vervolgens wenden tot de Nationale Ombudsman.

In 2013 is 1 klacht ontvangen door de minister van Defensie over (vermeend) handelen van de MIVD. In 2012 waren geen klachten ingediend.

Commissie Evaluatie Wiv2002

De Commissie Evaluatie Wiv2002, ook wel bekend als de Commissie Dessens heeft de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten 2002 geëvalueerd. In december 2013 is het rapport verschenen. De commissie doet een aantal aanbevelingen om de Wiv2002 te verbeteren. Op 11 maart 2014 is het kabinet met een reactie op het rapport gekomen.